
ILOINEN NUKKEPAJA

Voimauttavan nukketeatterin kurssimalli
yhdistelee käsityötä ja ilmaisua

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Ohjaustoiminnan koulutusohjelma

Lahdensivu 4.6.2012

Hanna Meriläinen

LAHDENSIVU
Ohjaustoiminnan koulutusohjelma
Terapeuttinen ohjaustoiminta

Tekijä	Hanna Meriläinen	Vuosi 2012
Työn nimi	Iloinen Nukkepaja - Voimauttavan nukketeatterin kurssimalli yhdistelee käsityötä ja ilmaisua	

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoitus oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida voimaannuttava nukketeatterikurssi, jossa käyvät vuoropuhelua ilmaisu- ja käsityömenetelmät. Helmi-maaliskuussa 2012 toteutettiin viiden ohjauskerran Iloinen Nukkepaja - ryhmä Tampereen Tyttöjen Talolla. Ryhmään osallistui kuusi maahanmuuttaja- ja suomalaistaustaista tyttöä ikäväliltä 12–18 vuotta. Opinnäytetyöraportti tutkii ja yhdistelee menetelmän taustalla olevia teorioita nukketyöskentelystä, joka sisältää ilmaisun lisäksi luovan käsityön prosessin. Voimaannuttava vaikutusta arvioidaan peilaamalla havaintoja Juha Siitosen voimaantumisteoriaan. Opinnäytetyöraportti sisältää myös viiden kokoontumiskerran ohjaussuunnitelman, jota voidaan hyödyntää tulevien nukkekurssien toteutuksessa.

Ryhmän aikana osallistujat rakensivat "omakuvanuket", joista tuli osallistujille tuttuja jo ennen valmistumistaan niihin liittyvien ilmaisuharjoitusten avulla. Valmiilla nukkeilla tehtiin draamaharjoituksia tytöille ajankohtaisista aiheista, kuten ihmissuhteet, unelmat ja tulevaisuus. Harjoituksissa nukkea pyrittiin käyttämään ilmaisun ja tunteiden kanavana sekä iloa ja positiivista energiaa luovana objektina.

Havaintojen, palautteen ja kyselyn perusteella voidaan esittää, että menetelmä vastaa asetettuja tavoitteita. Iloinen Nukkepaja ryhmäytti ja voimaannutti osallistujia sekä vaikutti ilmapiiriin positiivisesti. Ilmaisuharjoitusten avulla tytöt syvensivät suhdettaan tekeillä olevaan käsityöhön eli nukkeen ja he pääsivät esittelemään luonnollisella tavalla käsityötuotostaan muulle ryhmälle. Nukkien valmistuttua kynnys esiintymiseen oli matala, koska esiintyminen ja itseilmaisuus olivat olleet mukana toiminnassa jo alusta saakka. Positiivisen palautteen ja tutkimustiedon perusteella voidaan olettaa, että Iloinen Nukkepaja on sovellettavissa myös muille asiakasryhmille sekä voimaannuttavana että kasvatuksellisenä menetelmänä.

Avainsanat Nukketeatteri, soveltava draama, käsityö, voimaantuminen.
Sivut 45 s. + liitteet 6 s.

LAHDENSIVU

Study program of crafts and recreation

Therapeutic crafts and recreation

Author

Hanna Meriläinen

Year 2012

Subject of Bachelor's thesis

A Cheerful Puppetry Workshop
A Course Model for Empowering Puppetry
Brings Together Handicrafts and Expression

ABSTRACT

The purpose of my thesis was to plan out, execute and evaluate an empowering puppetry workshop, where there is a dialogue between self-expression and handicraft methods.

In February and March 2012 the workshop of five gatherings was carried out in the youth centre for girls (Tyttöjen Talo) in Tampere. The participants were six girls with immigrant or native backgrounds, ages between 12-18 years. In my thesis, I am combining and studying the theories behind the puppetry method which includes self-expression and a process of creative crafts. The empowering effect is evaluated by comparing the observations with the theory of empowerment studied by Juha Siitonen. The thesis also contains workshop plan for five gatherings which can be used for future puppetry workshops.

During the workshop the participants made the puppets as their self-portraits and so the puppets became familiar before their completion. While making the puppets they were told to use self-expressional drama work. With the ready puppets the group made drama of contemporary themes such as relationships, dreams and future. The aim of the puppets was to use them as a channel for self-expression and emotion as well to create a positive atmosphere.

By the feedback, the observations and the query it can be stated that the method applied reached the goals, such as empowerment. The puppetry workshop empowered the participants and made them more co-operative and more whole as a group. With the self-expressional drama work the girls strengthened their relation to the puppet in progress. They were also able to introduce their puppets to each other on a more personal level. After the completion of the puppets the threshold for acting was low because performing and self-expression were part of the program from the beginning. Due to the positive feedback and research data it can be presumed that the workshop is also applicable for other client groups for empowering or as an educational method.

Keywords Puppetry, drama, handicraft, empowerment.

Pages 45 p. + appendices 6 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
I.	TUTKIMUKSEN TEOREETTIINEN VIITEKEHYS	3
2	TYTTÖJEN TALO	3
3	VOIMAANTUMINEN YKSILÖNÄ RYHMÄSSÄ.....	5
4	NUKKETEATTERIN HISTORIAA JA MUOTOJA.....	7
4.1	Nukketeatteri on kuin illuusio elämästä	7
4.2	Nukketeatterin vaiheita Euroopassa	10
5	VOIMAANNUTTAVAA NUKKETEATTERIA.....	12
5.1	Nukketeatterin käyttö hyvinvointityössä.....	12
5.2	Nuken liikuttamisen perusteet.....	13
5.3	Nukke minän sijaisena tai siltana unelmiin.....	13
5.4	Nukketyöskentelyyn kouluttautuminen Suomessa	13
6	TOIMINNALLISTEN MENETELMIEN JA KÄSITYÖN MÄÄRITTELY	14
6.1	Soveltava draama hyvinvointityössä.....	14
6.2	Morenolaiset toiminnalliset menetelmät	15
6.3	Käsityön käsittäminen	16
7	KÄSITYÖN JA ILMAISUN YHDISTÄMINEN NUKKETEATTERIN KEINOIN.....	17
7.1	Käsityön ja ilmaisun järjestyminen toisiaan tukevaksi vuoropuheluksi	17
7.2	Virittäytyminen	18
7.3	Luova toiminta	19
7.4	Kokemuksen jakaminen	19
II	ILOINEN NUKKEPAJA – TOTEUTUKSEN KÄYTÄNTÖ JA ANALYSOINTI.....	21
8	TOIMINNALLISENA OPINNÄYTETYÖNÄ ILOINEN NUKKEPAJA.....	21
8.1	Toiminnallinen opinnäytetyö – Iloinen Nukkepaja.....	21
8.2	Iloinen Nukkepaja - tavoitteet.....	21
8.3	Aineisto ja aiheen rajaus	22
8.4	Tutkimuksen luonne ja tutkimuskysymykset.....	22
8.5	Aineistonhankintamenetelmät.....	22

9	KÄSITYÖ- JA ILMAISUMENETELMÄT ILOISESSA NUKKEPAJASSA.....	23
9.1	Menetelmävalintojen lähtökohdat ja tavoitteet	23
9.2	Kokoontumiskertojen ohjaussuunnitelmarunko.....	25
9.3	Virittäytyminen työskentelyyn ilmaisullisten menetelmien avulla.....	30
9.4	Luovan toiminnan menetelmät.....	32
9.5	Kokemuksen jakamista tukevat menetelmät	33
10	ILOISEN NUKKEPAJAN TOTEUTUKSEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET	35
10.1	Kohderyhmän dynamiikka	35
10.2	Nukkepajan arviointi palautteen perusteella	36
10.3	Positiivinen ilmapiiri tukee voimaantumisen mahdollisuutta	36
10.4	Nukke ilmaisun ja mielikuvituksen kanavana ryhmässä.....	37
10.5	Voiko voimaantumisesta kysyä?	38
10.6	Nukkepajan voimaannuttava vaikutus	39
10.7	Osallistujien kehittämistoiveita nukkepajatoimintaan	39
11	POHDINTA.....	40
	LÄHTEET	43

Liite 1	Valokuvauslupa
Liite 2	Palautekaavake
Liite 3	Nukkepaja 4, Tyttöjen Talo. Ihmissuhdedraamalaput.
Liite 4	Nukkepaja 5, Tyttöjen Talo. Keskenkäisyt tarinat.
Liite 5	Toimeksiantajan palaute nukkepajatyöskentelystä.

1 JOHDANTO

”Seuraavaksi näemme Pikku Prinssi -sadusta mukailun nukkenäytelmän ”Rakkaus on kaikista tuskista suurin”, ilmoittaa juontaja. Jännitämme nukketatterisermin takana. Yleisöä on kerääntynyt sermin joka puolelle odottamaan. Enää ei ole mahdollista perääntyä. Seisomme pakokauhun omaisessa tilassa ja ajattelemme, että ei ketään ainakaan naurata...”

Ohjaustoiminnan opintojen nukketatterikurssin tuotokset esitettiin koulutusohjelman kevätjuhlassa toukokuussa 2011. Jo esityksen alussa katsojat puhkesivat nauruun. Olin järkyttynyt, sillä nukke toimi ilon kanavana yleisön ja minun välillä. Ihan kuin nukke olisi herännyt henkiin yleisön reaktiosta ja minä annoin sille elinvoiman. En ollut aiemmin kokenut vastaavaa vuorovaikutusta ihmisten, minun ja ”elävän” esineen välillä. Esiintymiskokemusta voisin parhaiten kuvailla sanalla *voimaannuttava*. Kokemuksen jälkeen aloin miettiä, miten voisin tarjota nukketatterin voimaannuttavan tunteen myös muille. Miten voisin käyttää nukketatteria työvälineenä ohjaustoiminnassa? Nukketatteri on vahva ja tunteita herättävä ilmaisumuoto, jota pidetään haastavana tekniikkana. Halusin osoittaa hyvinvointialan ammattilaisille, että nukketatteria voi lähestyä ja toteuttaa myös pienemmässä mittakaavassa (ryhmän sisällä), pienin resurssein ja kustannuksin, mutta suurin henkilökohtaisin ja yhteisöllisin vaikutuksin. Voimaantuminen nukketätyöskentelyssä vahvistui opinnäytetyöni aiheeksi syksyllä 2011.

Opinnäytetyöprosessiin sisältyy toiminnallisen kokonaisuuden suunnittelu ja toteutus sekä tutkimusraportti. Toiminnallisena osana suunnittelin ja toteutin yhteistyössä sosionomi Jenni Pellikan kanssa pilottikurssin ”Iloinen Nukkepaja” Tampereen Tyttöjen Talolle. Toiminta suunniteltiin monikulttuuriselle ryhmälle, koska koen henkilökohtaisesti tärkeäksi maahanmuuttajien parissa tehtävän työn, joka edesauttaa kohderymän sopeutumista uuteen kotimaahan. Suunniteltu kurssimalli on kuitenkin erinomainen myös muille asiakasryhmille.

Raportissa keskityn tutkimaan Iloista Nukkepajaa kokonaisuutena, jossa toimivat vuorovaikutuksessa luova ilmaisu sekä luova käsityöilmaisu. Kehitetty nukketatterimenetelmä ”lämmittelee” osallistujia jo alusta alkaen omalle ryhmälle esiintymiseen käsityöilmaisun ohella. Toiminta ei tähtää julkisen esityksen tuottamiseen, joten kurssi ei tuota painetta tai jännitystä osallistujille. Taivotteena olikin voimaannuttavan kokemuksen tuottaminen ryhmän sisällä sekä osallistujien minäkäsityksen vahvistaminen.

Opinnäytetyöraportti koostuu kahdesta osasta. Ensimmäinen osa *Tutkimuksen teoreettinen viitekehys* esittelee käytetyt teoriat sekä taustatietoa valituista menetelmistä ja työelämäyhteydestä. Raportin laaja teoriaosuus antaa lukijalle perustietoa tekniikan taustoista, joiden pohjalta hyvinvointi- ja virkistystoi-

minnan ammattilaisten ja opiskelijoiden mahdollista lähteä itse toteuttamaan nukketeatteria asiakkaitensa parissa.

Tutkimuksen toisessa osassa *Iloinen Nukkepaja – Toteutuksen käytäntö ja analysointi* tarkastelen tutkimustavoitteiden toteutumista ja pohdin kurssin soveltamis- ja parantamismahdollisuuksia. Tutkimus kysyy, minkälaisen kokeuksen Iloinen Nukkepaja tarjosi Tyttöjen Talon monikulttuuriselle ryhmälle. Toteutusta tarkastellaan tapaustutkimuksena (Case-study), mutta johtopäätöksien avulla tavoitteiden asettaminen ja toteutuksen suunnittelu jatkossa muille ryhmille on esimerkin avulla suhteellisen helppoa.

Omalta osaltani jatkan menetelmän käyttöä yhteistyössä Jenni Pellikan kanssa. Toivon, että tutkimus innoittaa lukijoita tutustutumaan menetelmään ja kokeilemaan sen mahdollisuuksia omassa työ- ja elinpiirissään.

Kuva 1 Iloisen Nukkepajan mainos Tampereen Tyttöjen Talolla. (Ohjaaja Hanna Meriläinen tunnetaan tuttavallisesti nimellä Kille)

I. TUTKIMUKSEN TEOREETTIINEN VIITEKEHYS

2 TYTTÖJEN TALO

Toiminnallisen opinnäytetyöni kohderyhmänä on Tyttöjen Taloon kokoon kutsuttu monikulttuurinen tyttöryhmä. Luku kertoo Tyttöjen Talo® -konseptin taustoista, periaatteista ja nykyisestä tilasta sekä erityisesti monikulttuuristen tyttöjen kohtaamisesta Tyttöjen Talolla.

Ensimmäinen Tyttöjen Talo® perustettiin vuonna 2000 Helsinkiin, ja tyttötyöhön perustuva konsepti on levinnyt edelleen Turkuun, Tampereelle ja Ouluun. Tyttöjen Talot ovat osa Setlementtiliikkeen sosiaalista nuorisotyötä. Tyttöjen Talo ei ole pelkästään nuorisotalo vaan myös erityinen tukipiste tytöille. Toiminnan päärahoittaja on Raha-automaattiyhdistys, ja kaikki Tyttöjen Talot toimivat paikallisen setlementin ylläpitämiä. Jokaisella Talolla työskentelee 3-5 alan ammattilaista, sekä vapaaehtoistyöntekijöitä ja alan opiskelijoita työharjoittelijoina. (Suomen setlementtiliitto n.d.)

Tyttöjen Talot sitoutuvat toiminnan järjestämisessä Tyttöjen Talo®-konseptin mukaiseen toteutukseen ja toiminnan tavoitteisiin. Lähtökohtana tyttötyössä on tukea tyttöjen ja nuorten naisten kasvua, identiteetin kehitystä, sekä auttaa heitä kasvamaan itsensä näköisiksi naisiksi yhteisöllisyyttä ja naistietoisuutta arvostavassa ilmapiirissä. Konseptin mukainen toiminta koostuu avoimesta toiminnasta, tyttöryhmistä ja yksilötyöstä. Kaikilla suomen Tyttöjen Talolla toimii myös Pop In -vastaanotto, missä voi luottamuksellisesti ja haluttaessa nimettömästi keskustella seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. (Suomen setlementtiliitto n.d.)

Tyttöjen Talon avoin toiminta tapahtuu olohuonemaisessa tilassa, ja sinne ovat kaikki tytöt tervetulleita. Tyttöjen Talojen sisustuksessa kiinnitetään huomiota viihtyvyyteen ja tyttöyttä arvostavan tilan luomiseen. Sisustuselementteinä käytetään tyttöjen ja naisten elämää koskettavia esineitä ja kuvia, jotka viestivät tyttöyden tärkeydestä. Avoin toiminta toimii ns. matalan kynnyksen paikkana ja porttina muihin toimintoihin kuten vuorovaikutteisiin tyttöryhmiin ja yksilötyöhön.

Kunkin talon henkilökunta arvioi käytännön työstä nousevia tyttöjen tukemiseen liittyviä tarpeita, joiden pohjalta kehittyvät erilaiset toimintamuodot, kuten avoimet ja suljetut tyttöryhmät. Tampereella Tyttöjen Talon ohjaaja Annukka Tuovilan mukaan tarvetta on erityisesti maahanmuuttajien integroitumista suomalaiseen kulttuuriin edistävällä toiminnalla.

Tyttöjen Talon erikoisuus on sukupuolisensitiivinen työote. Tampereen ohjaaja Annukka Tuovila painottaa, että sukupuolisensitiivisyys ei liity feminismiin vaan sillä pyritään viestimään asiakkaille, että omaan sukupuoleen identifioi-

tuminen on tärkeä osa tervettä kasvua. Sukupuolisensitiivisyys vahvistaa osallista itsetuntoa ja vapauttaa arvostamaan toista sukupuolta. Sukupuolisensitiivisyys onkin yksi Tyttöjen Talon toiminnan lähtökohta, joka toteutuu myös opinnäytetyöni vuorovaikutteisessa Iloinen Nukkepaja-ryhmässä. (Eischer & Tuppurainen 2009; Tuovinen 2011.)

Opinnäytteeseen liittyvä hanke toteutettiin Tampereen Tyttöjen Talolla, joka on perustettu vuonna 2004. Tuolloin liikkeelle lähdettiin kahden työntekijän voimin, ja tällä hetkellä työntekijöitä on neljä. Kävijöitä Tampereen Talolla on 2000–4000 tyttöä vuodessa. Tampereen Tyttöjen Talo sijaitsee Tampereen ydinkeskustassa, Aleksanterin kadulla viihtyisässä kerrostalohuoneistossa. Toimintaa rahoittavat mm. RAY, Tampereen kaupunki, hyväntekeväisyysjärjestöt, rahastot sekä tamperelaiset yritykset. Tampereen Tyttöjen Talolla ja Tampereen yliopiston ja Pirkanmaan ammattikorkeakoulu tekevät tiivistä yhteistyötä. Vapaaehtoistyö on ollut alusta saakka tärkeä osa Tampereen Talon toimintaa. Tampereen Tyttöjen Talolla on kehitetty myös muihin taloihin laajennutta toimintaa kuten, ”Likkälähdöt”. Likkälähdöt on toiminnallinen Tyttöjen Talon esittely, missä samassa perehdytään toiminnallisin menetelmin tyttöjä koskettaviin aiheisiin (ulkonäkö, syöminen ja syömättömyys, seksuaalisuus ja kehollisuus sekä ystävyys). (Suomen setlementtiliitto n.d.)

Tutkijat Eischer ja Tuppurainen (2009, 102-112.) kuvailevat tutkimuksessaan ”Tyttöjen Talo on kuin avoin koti” Tyttöjen Talon merkitystä monikulttuurisille nuorille. Kaduilla, koulussa ja muissa sosiaali- ja terveystaluuksissa, joissa ihmisen kohtaamiseen ei kiinnitetä erityistä huomiota, tyttö tulee nähdäksesi erilaisuuden kautta ja jonkin ryhmän edustajana. Tällöin nuoreen kohdistuu lukuisia stereotyyppisiä käsityksiä hänen olemuksestaan, jolloin tytön on hankala tuoda itseään esiin omalla persoonallaan ja yksilöllisyydellään. Maahanmuuttajanuoret joutuvat etsimään itseään ja rakentamaan identiteettiään itseensä liitettävien stereotyyppisten käsitysten painolastin alla jatkuvasti päivästä ja tilanteesta toiseen. Tutkijat kirjoittavat, että Tyttöjen Talo on monille monikulttuurisille tytöille ensimmäinen paikka, missä heidät kohdataan omana itsenään; tyttönä ja nuorena naisena, jolle on luotu oma elämä. Tyttöjen Talon pyrkimys on tarjota monikulttuurisille nuorille tila, jossa jokainen voi tulla kohdatuksi omana ainutlaatuisena itsenään ja tuntea olevansa kiinnostava ihminen oman persoonallisuutensa eikä eksoottisuutensa takia.

Monikulttuuristen perheiden mahdolliset ennakkoluulot Tyttöjen Taloa kohtaan otetaan monikulttuurisessa tyttötyössä hyvin huomioon. Usein uusien maahanmuuttajatyttöjen tutustuessa Tyttöjen Taloon kutsutaan tutustumiskäynnille myös tytön perhe. Tyttöjen Talolle ominainen yhteisöllisyys luo luottamusta ja hyväksyntää, jolloin tytön perhe ei kyseenalaista tytön oleskelua talolla. Tutkijat Eischer ja Tuppurainen vertaavatkin Tyttöjen Talon (nais)yhteisöllisyyttä sillaksi kahden eri kulttuurin välille. Tyttöjen Talon yhteisöllisyys sopii yhteen perinteisten kulttuuristen arvojen kanssa, sillä yhteisöllisyys ja poikavapaa alue herättävät luottamusta tyttöjen vanhemmissa. Yhteisöllisissä kulttuureissa luotetaan paikkaan, jossa kaikki pitävät huolta toisistaan ja eritoten tytöistä. (Eischer & Tuppurainen 2008.)

Tampereen Tyttöjen Talon ohjaaja Annukka Tuovilan mukaan suuri osa heidän asiakkaistaan on monikulttuurisia tyttöjä. Tuovila korostaa monikulttuuristen ja suomalaistyttöjen integroitumisen tärkeyttä toiminnassa. Avoimen toiminnan ohella järjestettäviin erilaisiin ryhmiin toivotaan kaikkien kulttuurien edustajat tervetulleiksi jolloin myös kulttuurien väliset erot ja ennakkoluulojen muurit madaltuvat. Tarpeen mukaan maahanmuuttajille järjestetään myös omia ryhmiä, kuten nuorille äideille järjestettävä äiti-lapsi-ryhmä. (Tuovila 2011.)

Jenni Pellikan kanssa toteuttamani Iloisen Nukkepajan yhtenä alkuperäisenä tavoitteena oli koota monikulttuurinen ryhmä suomalaisista ja maahanmuuttajatyöistä. Voimaantumisen ohella tavoitteena oli käydä vuoropuhelua tyttöjä askarruttavista kulttuurieroista nukketyöskentelyn avulla. Ensimmäiselle ryhmäkerralle ei saapunut kuitenkaan yhtään suomalaissyntyistä tyttöä. Ensimmäisen kokoontumisen jälkeen arvioimme ryhmän luonnetta ja tyttöjen tarpeita. Totesimme, että keskittyminen aiheisiin, jotka ovat arjessa tässä ja nyt, sekä tyttöjen vahvuuksien ja haaveiden korostaminen olisi tärkeintä tyttöjen voimaantumisen ja sosiaalisen kehittymisen kannalta.

Tyttöjen Talolla vierailujeni aikana huomasin, että monikulttuuriset tytöt olivat lähinnä keskenään ja suomalaiset tytöt omissa porukoissaan. Toisena Iloisen nukkepajan ryhmäkokoontumisessa nukketeatterin avulla kulttuurien välisen vuoropuhelun aikaansaaminen voisi edistää merkittävästi monikulttuuristen tyttöjen integroitumista suomalaistyttöjen joukkoon. Ehkäpä jatkossa kulttuurien vuoropuheluun keskittyvä nukketyöskentely toteutuu myös.

3 VOIMAANTUMINEN YKSILÖNÄ RYHMÄSSÄ

Ihmisen hyvinvointi rakentuu jokaisen omista lähtökohdista. Voimaantuminen edistää yksilön hyvinvointia ja hyvinvointi tukee voimaantumisen kokemusta (Siitonen 1999, 189). Juha Siitosen tutkimuksessa (1999, 84-85) voimaantuminen liittyy yksilön voimavarojen löytämiseen, asioiden mahdollistamiseen, toimintakykyisyyden saavuttamiseen ja elämänhallinnan parantamiseen.

Opinnäytetyöni tutkii toiminnallisen osuuden mahdollisia voimaannuttavia vaikutuksia asiakkaisiin, ja tutkimuksen viitekehyksenä käytän Siitosen teoriaa. Siitonen (1999) korostaa voimaantumisteoriassaan, että ihminen voimaantuu itse ja kunkin hyvinvointi rakentuu jokaisen omista lähtökohdista. Toinen ihminen ei voi suoranaisesti antaa voimaa toiselle, mutta toisen voimaantumista voidaan yrittää tukea.

Voimaantuminen on sekä henkilökohtainen että sosiaalinen prosessi (Siitonen 1999). Toimintaympäristön sosiaaliset rakenteet ja olosuhteet ovat merkittäviä, joten voimaantuminen voi olla jossain tietyssä ympäristössä todennä-

köisempää kuin toisessa. Voimaannuttava sosiaalinen ilmapiiri on turvallinen ja yksilö kokee itsensä hyväksytyksi ja tasa-arvoiseksi. (Siitonen 1999, 161.) Sosiaali- ja hyvinvointityössä voimaantumisteoriaan tutustuminen auttaa voimaantumista tukevan ilmapiirin saavuttamisessa sekä toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa.

Voimaantuminen ei ole yksisuuntainen tapahtuma. Hyväksynnän kokemus, positiivinen ilmapiiri, toiminnan vapaus ja voimaantumisen tunne toimivat keskinäisessä vuorovaikutuksessa. (Siitonen 1999, 117–119.) Esimerkiksi ryhmätoiminnassa voimaannuttava ilmapiiri koostuu hyväksynnästä, luottamuksesta, toiminnan suunnitteluun osallistumisesta ja yksilöllisestä vaikutamisesta.

Sosiaalisissa tilanteissa luontevalla hyväksynnällä ja ystävällisyydellä vaikutaan positiivisesti uuden jäsenen kokemukseen hänen saapuessaan yhteisöön. Tervetullut ja kunnioittava ilmapiiri kannustaa yksilöä osallistumaan sosiaaliseen tapahtumaan. Positiivisen ilmapiirin kehittyminen tarjoaa osallistujille mahdollisuuden voimaantumisen kokemukseen, ja voimaantuminen vaikuttaa edelleen positiivisesti ryhmäytymiseen sekä osallistujien yhteisöllisyyteen. (Siitonen 1999, 144.)

Minäkäsityksellä ja sen kehittymisellä on Siitosen teoriassa vahva suhde voimaantumisen mahdollisuuteen. Voimaantuva ihminen asettaa itselleen omia päämääriä (pyrkimyksiä, toiveita, haluja) omassa elämänprosessissaan. Sosiaalinen kanssakäyminen vaikuttaa ihmisen uskomuksiin omista kyvyistään ja mahdollisuuksistaan. Koska ihmisellä on syvä luontainen tarve tuntea itsensä arvokkaaksi, vähäiselläkin tämän tunteen lisäämisellä voi olla uudistava vaikutus niin yksilöihin kuin ryhmiinkin ja se voi tuottaa valtavia energiamääriä oppimiseen ja kasvuun. (Siitonen 1999, 117–119.) Voimaantumista tukevassa yksilö- ja ryhmätoiminnassa voidaan hienovaraisesti tutkia yksilön minäkäsitystä. Tähän hetkeen keskittymällä ja minäkäsitystä tukemalla autetaan yksilöä kasvattamaan uskoa omiin kykyihinsä ja tulevaisuuteen.

Voimaantumisessa ratkaisevan tärkeää on ihmisen kyky asettaa itselleen tulevaisuuden unelmia. Päämäärän saavuttamista helpottaa välitavoitteiden asettaminen. Itse asetettuun tulevaisuuden tilaan pyrkiminen toimii energianlähteenä ja välitavoitteiden saavuttaminen motivoi jatkamaan eteenpäin. Positiiviseen tulevaisuuteen tähtäävien päämäärien asettaminen on suhteessa ihmisen käsitykseen omista kyvyistään, voimavaroistaan ja ympäristön tarjoamista mahdollisuuksista. (Siitonen 119–123, 130.)

Siitosen voimaantumisteoriassa myös yksilön vapaudella on tärkeä yhteys voimaantumisen rakentamiseen. Mikäli valinnat joudutaan tekemään useimmiten toisten ihmisten toiveiden pohjalta, vaikutus näkyy minäkäsityksen heikkenemisenä. Tästä syystä jo lapselle on annettava mahdollisuus valita omien kokemustensa pohjalta. Vapauteen liittyvällä itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan yksilön mahdollisuuksia tehdä itsenäisiä päätöksiä ja toteuttaa niitä

elämänalueillaan muiden yksilöiden puuttumatta hänen valintoihin. (Siitonen 1999, 124–125.)

Myös onnistumisen kokemukset ovat voimaantumisen kannalta erittäin tärkeitä. Sosiaalisessa verkostossa onnistumisen kokemuksen saavuttamista edellyttää kokemus arvostuksesta, hyväksynnästä, luottamuksesta ja positiivisesta ilmapiiristä. Yksilön rohkeus kokeilla ja ottaa riskiä liittyy turvallisuuden tunteeseen ja epäonnistumisen pelon lieventymiseen. Epäonnistumisen kohdalla kokemuksen jakaminen avoimessa ilmapiirissä voi muuttaa epäonnistumisen oppimiskokemukseksi. Onnistumisessa vapautuu voimavaroja, jotka kannustavat yksilön ohella myös muita yhteisön jäseniä yrittämään rajojen rikkomista. Onnistumisen kokemuksen saavuttamiseksi ihmisen on uskottava omiin kykyihinsä, itseensä ja asioihin, joita tekee. (Siitonen 1999, 154.)

Ryhmätoiminnassa Siitosen (1999) mukaan voimaantumiselle luonteenomaista on rakentava kuuntelu, syvälinen välittämien ja hyväksyntä. Jokaisella ryhmän jäsenellä on tarjottavanaan jotakin erityisen arvokasta ja jokaisella on oma ääni. Yksilöiden äänistä kaikuvat heidän omat kokemuksensa, ja äänet muodostavat kokonaisuuden, jossa jokaisella on merkitys. (Siitonen 1999, 154.)

Iloinen Nukkepaja pyrittiin toteuttamaan ottamalla huomioon jokaisen osallistujan ääni ja jokaisen äänen ainutlaatuisuus.

4 NUKKETEATTERIN HISTORIAA JA MUOTOJA

Tämä luku käsittelee nukketeatteria käsitteenä sekä sen merkitystä kulttuurisena. Luku perehtyy myös suppeasti nukketeatterin eurooppalaiseen historiaan ja sen olemukseen nyky-Suomessa.

4.1 Nukketeatteri on kuin illuusio elämästä

Nukketeatteri on yksi vanhimpia teatterin muotoja. Nukketeatterikasvattaja Marja- Liisa Lintunen (Peltonen & Tawast 2009, 12) kuvailee nukketeatteria illuusiona elämästä: nukke näyttää hengittävän, mutta poistuttuaan näyttämöltä se on jälleen eloton. Lintusen mukaan nukketeatteri vaikuttaa vahvasti kaikenikäisiin katsojiin, mutta kuhunkin ikäryhmään eritavoin. Pieni lapsi uskoo teatterinukken elävän oikeasti eikä välttämättä huomaa, että nukken liikuttaja puhuu nukken puolesta. Isommat lapset uskovat näyttämön tapahtumien todellisuuteen, vaikka tiedostavat nukken olevan esine. Myös aikuinen lumoutuu esityksen magiasta, joka syntyy nukken alkaessa elää. Yhteistä kaikille katsojille on kuvittelukyky, jonka mukaansatempaava esitys saa aikaan. (Lintunen 2009, 12–13.)

Nukketeatterin tutkijat kiistelevät siitä, onko nukketeatteri oma taidemuotonsa vai yksi teatterin genre, kuten tanssi- ja musiikkiteatteri. Nukketeatterin erottaa muista esittämisen lajeista materiaalisuus ja esittäjän oleminen roolihenkilön (nuken, hahmon, figuurin) ulkopuolella. Nukketeatterissa esiintyjänä toimii eloton hahmo: nukke tai esine, jota nukkenäyttelijä käyttää ilmaisun kanavana. (Lintunen 2009, 12–13.)

Nykyään nukketeatterilla sanotaan olevan omat ilmaisukeinonsa ja kieliopininsa, joilla se kommunikoi yleisön kanssa. Nukketeatteriterminologiassa esiintyvistä nukesta käytetään nimitystä *teatterinukke*, koska pelkkä *nukke*-sana yhdistetään tavallisesti leikkikalunukkeeseen. Samoin käytössä on vierasperäinen ja kuvaileva sana *animoitu figuuri*. Nukella näyttelemistä kuvaava suomenkielessä yleistynyt sana on *nukettaa*, jolloin nukkeilla näyttelijä on *nukettaja*. Uudehkoja ja vähemmän käytettyjä nukkenäyttelemiseen liittyviä termejä ovat *animoida* ja *manipuloida* nukkea sekä *operoida* nukella. Sana "*anima*" tarkoittaa latinaksi sielua, eli siitä johdettu verbi "*animoida*" ei siis viittaa vain nuken tai esineen liikuttamistekniikkaan vaan tarkoittaa myös jonkin sielullistamista tai elollistamista. (Lintunen 2009, 12–14.)

Nukketeatterilla on läheinen suhde kuvataiteeseen. Näyttämöllä nukke on taiteilijan visio roolihenkilön materiaalisesta hahmosta. Taidehistoriassa jokainen aikakausi on luonut omat esteettiset ja tyyllilliset ihanteet, jotka ovat heijastuneet myös nukkeissa. Amerikkalaisen tutkija Steve Tillisin mukaan nukke- ja muotoilu voi olla jäljittelevä, tyyllitelty tai viitteellinen. Vahvimmin esiintyvä tyyli on jäljittelevä eli elämäntyylinen hahmo. Jäljittelevä nukke on mahdollisimman realistinen kuva ihmisestä tai eläimestä. Jäljittelevä tyyli on jatkunut vahvana perinteenä nukketeatterin historiassa tähän päivää saakka. (Lintunen 2009, 22-23)

Tyyllittely on Tillisin mukaan joko hahmon pelkistämistä tai groteskia muotojen ja ominaisuuksien liioittelua. Tillis (Lintunen 2009, 22-23) määrittelee tyyllittelyyn liittyvän transferenssin ilmiöksi, jossa ihmisiin liitetään eläinten ominaisuuksia tai päinvastoin. Mm. Italialaisessa Commedia del Arte -tyylisuunnassa groteskit ihmisistä esittävät naamiot saivat vaikutteita mm. eläinhahmoista. Transferenssi-ilmiössä eläintä esittävillä nukkeilla voi olla inhimillisiä piirteitä, kuten kävely kahdella jalalla tai ihmismäinen ymmärrys, mutta samalla hahmo voi luonnollisesti ilmentää eläimelle tyypillisiä käyttäytymistapoja. Erityisesti lapsille suunnatuissa esityksissä inhimillisesti käyttäytyvät eläinhahmot ovat yleisiä.

Viitteellisiä nukkeja voivat olla abstraktit hahmot, esineet, materiaalit ja ihmiskehon osat. Materiaali toimii nuken rakennusaineena, mutta se voi olla myös hyvin ilmaisuvoimainen myös pelkästään. Esimerkiksi ruokailuvälineet, kipot ja kupit voivat herätä eloon ja kerätä yleisön empatiaa puoleensa. (Lintunen, 2009. 22–23.)

Nukketeatterin muotoja määrittellään myös eri nukketekniikoiden mukaan. Yleisimpiä muotoja ovat käsinukke, sauvanukke, marionetit, varjoteatteri ja

bunraku-tekniikka. Olipa nukketeatterin tyyli mikä tahansa on taidemuodon ydin sama. "Nukketeatterissa esiintyjän mielikuvitus ja luovuus yhtyvät elävässä esityksessä katsojan mielikuvitukseen ja luovuuteen. Esiintyjät ja katsojat kokevat yhdessä nukan, hahmon tai esineen eloon heräämisen. He ovat nukketeatteriesityksen ajan leikin suomassa vapauden valtakunnassa, oli kyse sitten aikuisista tai lapsista." (Lintunen 2009. 23.)

Käsinukke on hansikastyyliin rakennettu hahmo, joka saa liikkeensä näyttelijän käden liikkeestä. Käsinuken sisällä oleva käsi voi liikuttaa esimerkiksi hahmon raajoja, päätä ja suuta.

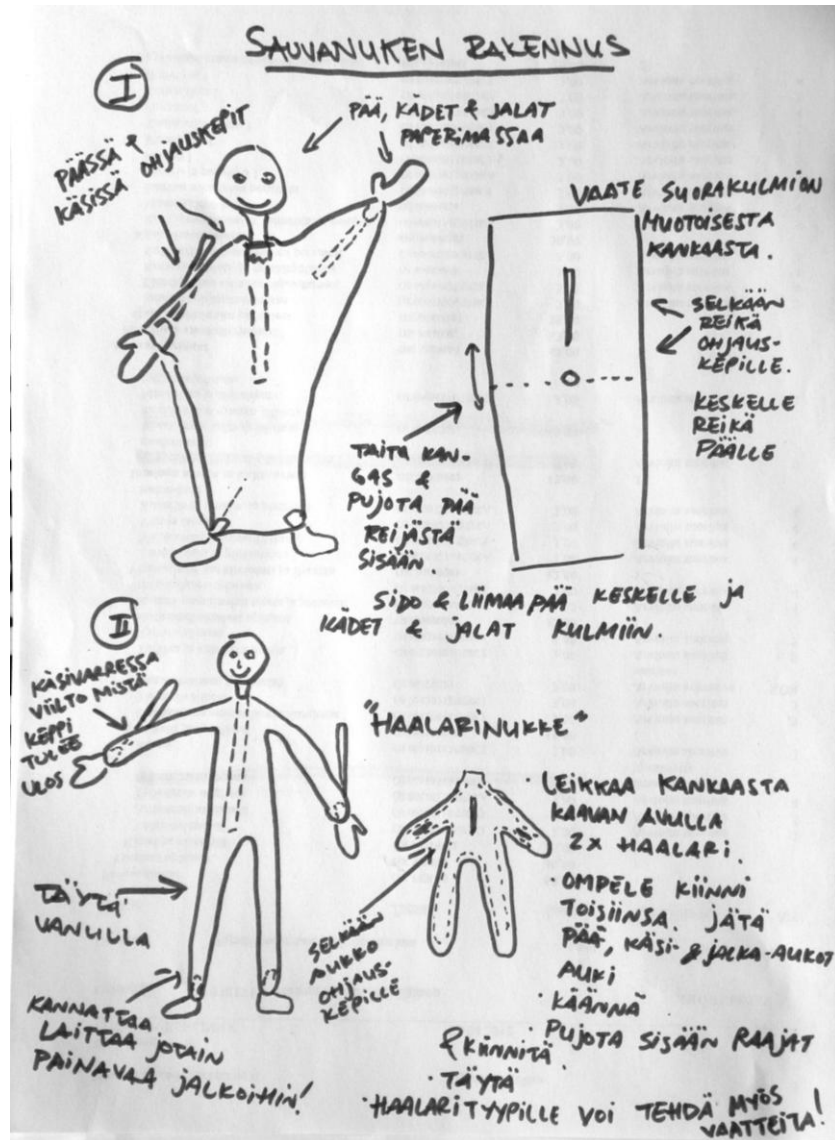
Marionettinukke liikutetaan ylhäältä alaspäin lankojen varassa olevana harmona. Marionetissa lankoja on useita eri ruumiinosien liikuttamista varten. Marionettitekniikkaa pidetään nukketeatterin haastavimpana ilmaisumuotona.

Varjoteatterinukke on litteä kuvamainen hahmo, joka liikkuu sauvojen avulla valkokankaan ja valon välissä. Varjoteatterin katsoja näkee nukan varjon kankaassa ja itse nukettaja jää valon heijastuksen ulkopuolelle.

Bunraku on perinteinen japanilainen nukketyyli. Bunrakunukessa voi olla mekanismi, jonka avulla myös nukan silmät ja suu liikkuvat. Bunraku-tekniikassa nukkea nukettaa yleensä useampi nukkenäyttelijä. Yksi nukettaa päätä ja oikeaa kättä, toinen vasenta kättä ja kolmas jalkoja.

Sauvanukke liikkuu alhaalta nukan vartalona toimivan sauvan avulla tai nukan niskasta tulevasta kepeistä. Myös nukan käsiä ohjaillaan niihin liitettyjen sauvojen avulla. Sauvanuken nukettaminen on nukketyypeistä helpoiten omaksuttava. Sen tähden sauvanukke on myös Iloiseen nukkepajaan valittu menetelmä.

Sauvanuken suosio perustuu motoriikan nopeaan omaksumiseen. Nukan luonnollisen liikkumisen hahmottaminen ei vaadi niin suurta harjoittelua. Sauvanukketekniikalla voidaan valmistaa hyvin pieniä ja suuria, jopa ihmisen kokoisia nukkeja. Suurten nukkien esityksissä yleisön määrää voidaan kasvat-
taa, kun nukke näkyy kokonsa tähden kauas. (Räisä 2009, 58.) Sauvanuken ilmaisukyky on Astell-Burtin (2001, 24) mielestä vaikuttavampi kuin esimerkiksi käsinukella, sillä nukan raajat voivat olla pitkät ja suuret, jolloin liike ilmaisee enemmän ja isommin. Materiaalivalinnat sauvanuken valmistuksessa voivat olla haastavia, kuten puu, josta saa kuitenkin kestävä ja yksityiskoh-
taisen lopputuloksen. Yksinkertaisin tapa sauvanuken valmistuksessa on tehdä pää, kädet ja jalat jostain helpommin muokattavasti materiaalista kuten vessa-
paperihylsyistä, pahvista, kepeistä ja kankaasta. Yksinkertaisimmassa mallissa pää ja raajat kiinnittyvät suoraan kaapumaiseen kankaaseen ohjaussauvoineen. (Astell-Burt 2001; Baric 1980; Helgesen 2009; Peltonen & Tawast 2009; Räisä 2009.)

Kuva 2 Iloisen Nukkeapajan sauvanukkemallit.

"Nukketeatterin teko voi olla niin vaikeaa kuin vain uskaltaa kuvitella tai niin hauskaa ja helppoa kuin sen itselleen suo. Rajoitukset ovat vain jokaisen pään sisällä; myös minun. Haluan rikkoa rajani ja auttaa myös muita ylittämään it-sensä."

– Kille

4.2 Nukketeatterin vaiheita Euroopassa

Nukketeatteri on tunnettu kautta aikojen ympäri maailmaa. Jo antiikin Kreikassa näyttelijöitä korvattiin marionettinukeilla. Japanissa ja Aasiassa on pitkä historia lumoaville bunraku- ja varjoteatteritekniikoille. Läpi historian

nukke on käytetty kättä pidempänä tarinan kerronnassa, uskonnollisissa rituaaleissa, tiedon välittämisessä, kansan huvittamisessa sekä poliittisen satiirin ilmentäjänä. (Baric 1980; Astell-Burt, 2001; Räisä 2009.)

Euroopan historiassa nukketeatterin muodot voidaan jaotella kolmeen kategoriaan. Kiertävät ”matkalaukkuteatterit” esittivät tarinoita, jotka sittemmin jäivät ihmisten mieleen ja tulivat laajalti tunnetuksi. ”Ihmeiden teatterit” esittivät marionettinukeilla esityksiä, joissa nuket lentelivät tai luurankonuket hajosivat ja kokosivat taas itse itsensä. Nuket pystyivät esittämään uskottavasti selaista asioita, joihin ihmisenäyttelijä ei kyennyt. Myös kirkolliset uskonsanomaa levittävät esitykset kuuluivat ihmeiden teatteriin. Kolmas esitystyyppi on ”satiirinen nukketeatteri”. Tunnetuin satiirinen hahmo on koukkuleukainen Kasper-nukke, joka esiintyi ympäri Euroopan toreja, katuja ja kujia ottaen kantaa politiikkaan ja muihin ajankohtaisiin aiheisiin. (Pyysalo 2001.) Katujen teatterin edesottamuksista huolimatta nukketeatterista on kasvanut arvostettu ilmaisun väline, joka vetää puoleensa yleisöä sekä nuoria taiteilijoita ilmentämään mielikuvitustaan. (Astell-Burt 2001.)

Marja-Liisa Lintusen (2009) mukaan nukketeatterin historia Suomessa alkaa n. 1800-luvun alusta. Tukholmasta Pietariin olevien viihdyttäjien ohjelmistoissa oli myös nukke-esityksiä. Ulkomaisten vierailijoiden inspiroimana alettiin 1800-luvun porvariston ja sivistyneistön kodeissa esittää lasten huvitukseksi marionetti-, käsinukke-, paperi- ja varjoteatteria. Nukketeatterista tuli myös aikuisten harrastus, ja esityksiä nähtiin niin taiteilijapiireissä kuin venäläisissä varuskunnissakin. Aikuisten esityksissä oli eurooppalaiseen tyyliin aiheena antiikin tapahtumat, ajankohtaiset uutiset, politiikka ja julkisuuden henkilöt. Tunnettuja suomalaisia nukketeatterista kiinnostuneita taiteilijoita olivat mm. Albert Edelfelt ja Ellen Thesleff. (Lintunen 2009, 18- 19.)

Ammattimainen nukketeatteri käynnistyi Suomessa 1900-luvun alussa. Kalle Nyström perusti Helsinkiin lähinnä aikuisille suunnatun Marionett-teatterin ja taiteilija Bärbi Luther alkoi tehdä varjoteatteriesityksiä lapsille vuodesta 1915 alkaen. Suomalainen nukketeatteri imi vaikutteita eurooppalaisista ja venäläisistä nukkeilmaisumuodoista ja trendeistä. 1940-50-luvuilla Venäläinen Sergei Orbatsov korvasi nuket pallopäisillä hahmoilla ja vieraili esityksineen myös Suomessa. Moderni tyyli innoitti suomalaisia nukketeatterin tekijöitä, muun muassa Annikki Setälää ja Mona Leoa. Modernisoitumisen myötä myös nukettaja astui esiin sermin takaa ja suljettu tekniikka muuttui avoimeksi tekniikaksi. Perinteinen draama sai rinnalleen episodimaisia ja kollaasinomaisia rakenteita. Nukketeatterin mahdollisuudet innoittivat taiteilijoita kokeilemaan uusia teemoja vanhojen ilmaisumuotojen ohella. (Lintunen 2009, 17- 23.)

Vaikuttavuudestaan huolimatta Suomalainen nukketeatteri on kärsinyt kautta aikain taloudellisista hankaluuksista. Harva taiteilija on pystynyt elättämään itseään pelkällä nukketeatterilla. 1950 -luvulta lähtien ammattimaisia nukketattereita on perustettu ympäri Suomea. Myös harrastajateatterit ovat yleistyneet ympäri maata. (Baric, 1980.)

Nukketeatteriyhdistys Suomen Unima perustettiin 1984, mistä lähtien järjestö on edistänyt nukketeatteria eri tavoin maassamme, sekä noudattanut kansainvälisen Uniman toimintaperiaatteita ja sääntöjä, joka perustettiin Prahassa vuonna 1929.

(Sirén & Tawast 2009)

Nukketeatteri-ilmaisun ohjaajaksi on voinut kouluttautua Turun ammattikorkeakoulussa vuodesta 1999 alkaen. Koulutusohjelma oli viimeksi vuonna 2010 lakkautusuhan alla, mutta säästyivät leikkauksilta ja jatkaa edelleen taidemuodon kehittämistä maassamme. Turun nukketeatterilinjan opettaja Ari Alholm kommentoi Ylen verkkosivujen uutisissa (22.5.2010), että Turussa alkanut nukketeatterikoulutus on vaikuttanut olennaisesti nyky-nukketeatterin uusien muotojen kehittymiseen. Koulutus on tuonut alalle uusia taitelijoita ja työryhmiä, jotka ovat vieneet osaamistaan eteenpäin mm. muihin pohjoismaihin. Alholmin mielestä koulutuksen lakkauttaminen olisi ollut loppu taidemuodon kehittymiselle ja suomalainen nukketeatteri olisi palannut ajassa pari-kymmentä vuotta taaksepäin. (Yle.fi/uutiset 22.5.2010)

5 VOIMAANNUTTAVAA NUKKETEATTERIA

”Nukketeatterin avulla voidaan rakentaa myönteistä kuvaa maailmasta. Teatterinuken myötä voidaan opetella erilaisuuden hyväksymistä ja kunnioittamista. Elämään kuuluvat suru ja ilo, hyvyys ja pahuus, mutta sadussa hyvä voittaa aina, ja paha saa palkkansa.” – Maija Baric

5.1 Nukketeatterin käyttö hyvinvointityössä

Nukketeatteri on vaikuttava työkalu hyvinvointia edistävässä toiminnassa. Sen tekniikoita voi soveltaa monin tavoin eri asiakasryhmien kanssa riippuen toiminnan ohjaajan tiedoista ja taidoista. Esimerkiksi nukken rakentamiseen voidaan keskittyä pitkäksi aikaa, jonka jälkeen jokainen nukkenrakentaja pääsee esittelemään omaa luomustaan vertaisryhmälleen. Yhtälailla asiakkaiden mielikuvitusta voidaan herätellä antamalla hetkellinen elämä vaikkapa tiskirättille ja maljakon tulppaanille.

Nukken käytön mahdollisuudet ohjaustoiminnassa ovat rajattomat. Esimerkiksi sosiodraamaharjoituksille tyypilliset näytelmätilanteet saavat uuden ulottuvuuden ja lähestymisaspektin nukketeatteria hyödyntämällä. Näyttelemään ryhtymisen kynnyksen nukken avulla voi olla passiivisemmille tai ujoimmille asiakkaille matalampi kuin omalla keholla esiintyminen. Nukkenäytelmien avulla tunnekokemus välittyy niin tekijälle kuin katsojallekin.

Voimaannuttavan työskentelyn ohella nukketeatteria voidaan käyttää kasvatustyössä. Asenteita ja ajatusmaailmaa voidaan kyseenalaistaa nukken ja draa-

matyöskentelyn avulla. Nuken edesottamukset ja seikkailut tempaavat läsnäolijat mukaansa ja näin vaikuttavat suoraan tunteiden kautta maailmankatsomukseen ja asioiden kokonaisvaltaisempaan ymmärtämiseen.

Mielikuvitus loihtii nukketeatterille leikkikentän. Nuken käyttö rohkaisee esiintyjää, katsojaa ja ohjaajaa vähemmän vakavaan elämään ja pienistä iloista nauttimiseen.

5.2 Nuken liikuttamisen perusteet

Nukettamisen perusteiden harjoittelu on tärkeää ryhmätyöskentelyssä, mikäli sille on aikaa. Ilman nuken liikuttamiseen keskittymistä voi nukketyöskentely vaikuttaa lapsille tyypilliseltä nukkeleikiltä, eikä katsojille synny nukketeatterin illuusiota. Liikkeiden ja eleiden saavuttaessa pisteen, jossa eloton muuttuu elolliseksi, on mahdollisuus tehdä näkyväksi ”mielikuvitusmaailma” asioista, joista pelkkä puhuminen ei tuottaisi samanlaista tunnekokemusta.

Kirjassa *I am the story* (2001) sosiaalialan ja nukketeatterin ammattilainen Caroline Astell-Burt perustelee nuken liikuttamiseen perehtymisen merkitystä. Nuken liikuttamiseen keskittyessä nukettajan energia ja eloisuus siirtyvät hänen itsensä kautta elottomaan objektiin eli nukkeen. Nukketyöskentelyn tavoitteena onkin pitää nukke elossa koko esiintymisen ajan. Mikäli nukettajan keskittymiskyky herpaantuu, saattaa objekti menettää elonsa ja näin katsojan ja nuken välinen jännite katoaa. Mahdollisimman katkottomalla työskentelyllä, keskittymisellä sekä yleisön positiivisen energian avulla voimaantumisen kokemuksen mahdollisuus on erityisen korkea.

5.3 Nukke minän sijaisena tai siltana unelmiin

Astell-Burt (2001) kuvaa nukkea hoivatyössä viestin välittäjänä, siltana ja ns. sijaiskärsijänä. Sijaiskärsijänä nukke voi ilmaista nukettajalle arkoja aiheita ja tunteita. Nukke ottaa vastaan myös yleisön reaktiot epämiellyttävien asioiden äärellä. Vaikka aiheen käsittely on lähtöisin nukettajasta tai katsojasta, kulkee energia ja reaktiot objektin eli nuken kautta.

Voimauttavassa toiminnassa keskitytään nuken käyttöön ns. ”siltana” mielikuvituksen ja todellisuuden välillä. Esimerkiksi haaveita ja tulevaisuuden suunnitelmia voidaan konkretisoida pienillä nukkedraamoilla ryhmässä. Kun toivottu toiminta tapahtuu nuken kautta näyttämöllä, voi se rohkaista asiakasta elämään omia voimavarojaan paremmin hyödyntäen. (Astell-Burt 2001)

5.4 Nukketyöskentelyyn kouluttautuminen Suomessa

Erityistä koulutusohjelmaa nukketeatteriterapiaan tai voimauttavaan nukketeatteriin ei Suomessa ole. Lisäkoulutusta ja kursseja nukketeatteri-ilmaisuun ja

sen käyttöön asiakastyössä tarjoavat kuitenkin jo useat korkeakoulut ja opistot Suomessa. Esimerkiksi Hannu Räisä on suunnitellut ja toteuttanut nukkekursseja Hämeen ammatinkorkeakoulun ohjaustoiminnan linjalla. Kursseilla opiskelijat ovat tehneet omia esityksiään yksin sekä yhteistyössä paikallisen kehitysvammaisten toimintakeskuksen kanssa. Turun AMK järjestää aika-ajoin myös yleisölle avoimia seminaareja liittyen nuken käyttöön hyvinvointityössä. Taideterapeutti Anna-Liisa Tarvainen opastaa nuken käyttöön terapeuttisena elementtinä mm. Pieksämäen Agricola opistossa järjestetyillä intensiivikursseilla. Agricola opistossa on myös mahdollista suorittaa 40 opintoviikon ammattitutkinto nimikkeillä nukketeatterikasvattaja tai teatterinuken valmistaja. Tutkinnot on suunnattu sosiaali- ja taidealan ammattilaisille lisäkoulutuksena ja osaamisen syventämismahdollisuutena. (Agricola-opisto n.d.)

6 TOIMINNALLISTEN MENETELMIEN JA KÄSITYÖN MÄÄRITTELY

6.1 Soveltava draama hyvinvointityössä

Elämän kuvaaminen ja itsensä ilmaiseminen draaman muodossa on ikiaikaista alkuperää. Draamailmaisu liittyy kollektiiviseen alitajuntaan sekä ihmisen spontaaniin ilmaisutarpeeseen ja tietoisuuteen omasta itsestään. Nykyään draamaa käytetään teatterin lisäksi esimerkiksi terapiassa, kasvatuksessa ja erilaisissa kasvutyöskentelyissä.

Yhteistä erilaisille draaman sovelluksille on ilmaisullisuuden, toiminnallisuuden, fyysisyyden, vuorovaikutuksen ja spontaanisuuden vahvistaminen. Työskentelyjen muoto ulottuu yksinkertaisista mielikuvaharjoituksista ja roolileikeistä laajoihin ja pitkäkestoisiin draamallisiin ryhmäprosesseihin. (Lindqvist 2005, 9-10.)

Yhteisöissä toiminnallisten harjoitusten avulla rakennetaan ja vahvistetaan osallistujien yhteenkuuluvuutta. Toiminnallisuudella pyritään luomaan hyväksyvä tunnelma ja vapauttamaan elämäniloa spontaanilla ilmaisulla. Toiminnallisten menetelmien avulla ryhmän jäsenet pääsevät harjoittelemaan tosielämän vuorovaikutustilanteita. Draaman avulla voidaan samaistua toisen henkilön tunnemaailmaan ja siten tilanteiden kokonaisuuden ymmärtäminen helpottuu.

Tyttöjen Talolla järjestetyssä Iloisessa nukkepajassa ilmaisu- ja draamamenetelmät kulkivat koko toteutuksen läpi vaihdellen virittävistä mielikuvaharjoituksista syvällisempiin draamamenetelmiin. Draamamenetelmissä mallina käytettiin myös morenolaisia toiminnallisia menetelmiä.

6.2 Morenolaiset toiminnalliset menetelmät

Toiminnallisilla menetelmillä käsitetään yleisesti psyko- ja sosiodraamamenetelmien joukko, sekä sosiometriset harjoitukset ja rooliharjoittelu. Toiminnallisten menetelmien ”isä” Jacob Levy Moreno oivalsi tutkimuksissaan, että tiettyjen sosiaalisten tai henkilökohtaisten kysymysten käsittely näyttämöllä improvisoidun draaman muodossa on tehokas väline muutoksien aikaansaamiseksi yksilöiden ja yhteisöjen elämässä, koska se mahdollistaa syvällä kulkevan tunnetyöskentelyn sekä rooliharjoittelun erilaisten elämäntilanteiden varalta. Toiminnallisissa menetelmissä työskentelyjen muoto ulottuu portaattomasti yksinkertaisista mielikuvaharjoituksista ja roolileikeistä laajoihin ja pitkäkestoisiin draamallisiin ryhmäprosesseihin. (Lindqvist 2005, 10–11.)

Morenolainen psykodraama keskittyy yhden henkilön kokemusmaailmaan ja pyrkii draaman keinoin korjaamaan ihmisten psyykkisiä häiriöitä ja lisäämään kenen tahansa kykyä toteuttaa itseään luovalla tavalla. Sosiodraama käsitetään psykodraaman yhteisöön sovellettuna vastineena. Sosiodraaman painopiste on sosiaalisessa todellisuudessa ja toiminnan keskus on aina ryhmä. Kuntouttava sosiodraama on draaman keinoja käyttävää ryhmäterapiaa, mutta menetelmää voidaan soveltaa hyvin virkistys- ja kasvatustavoitteiseen toimintaan. (Janhunen & Sura 2005.) Sosiometrialla voidaan tutkia ajankohtaisia kysymyksiä ryhmässä. Ryhmäläisten suhde tutkittavaan asiaan ja toisiinsa saadaan näkyviin valintojen avulla. Esimerkiksi pyytämällä laittamaan käsi sen olalle, jonka tuntee ryhmässä parhaiten, kertoo ryhmän sisäisistä suhteista. Jos halutaan tutkia jokaisen suhtautumista johonkin tiettyyn asiaan, valinnat voidaan tehdä näkyviksi pyytämällä kaikkia asettumaan kuvitellulle janalle. Janan toinen pää ilmentää asian kannattavuutta ja toinen pää asian kieltämistä. (Merikivi, 2008, 109)

Soveltavien draamaharjoitusten ohjaajan tärkein tehtävä menetelmissä on huolehtia ryhmän turvallisuudesta ja toiminnan etenemisestä. Ryhmän toimintaa havainnoidessa ei ole syytä liikaa puuttua tapahtumien kulkuun. Kun osanottajille esitetään kysymyksiä, he itse huomaavat, miten mahdollisissa konflikteissa tai ongelmatilanteissa voi päästä eteenpäin. Harjoitteiden lopussa toiminnan tuottamasta kokemuksesta keskustellaan ja niin saadaan menetelmästä enemmän irti. Samoin käsitellään mahdolliset väärinkäsitykset, eivätkä ne jää tuottamaan kitkaa osallistujien välille ryhmän jälkeen. (Piispanen 2003; Lindqvist 2005; Novitsky 1989.)

Suomen psykodraamayhdistyksen eettisten ohjeiden mukaan toiminnallisia menetelmiä ohjaa ensisijaisesti siihen pätevän koulutuksen saanut psyko- ja sosiodraamaohjaaja. Muiden kuin psyko- ja sosiodraamakoulutuksen saaneiden henkilöiden tulee ottaa huomioon oma osaamisensa ryhmän suunnittelussa ja toteutuksessa. (Suomen psykodraamayhdistys n.d.)

6.3 Käsityön käsittäminen

Käsityö-sanana voi käsittää monella eri tavalla. Nykysuomen sanakirjan (2002) mukaan se voi olla käsin tai käsikäyttöisten työkalujen avulla suoritettu työ tai työn tuote.

Emeritusprofessori Pirkko Anttilan mukaan käsityö voi olla tekijälleen luovuuden ja itseilmaisun kanava tai toisaalta se voi olla aivan tavallinen viihtymismuoto ilman tiedollisia tavoitteita. Anttila muistuttaa myös, että käsityön voi kärjistää myös pelkäksi mekaaniseksi työskentelyksi taitavankin tuotteen aikaansaamiseksi, jolla ei kuitenkaan ole taiteelliselle tekemiselle ominaisia tunnuspiirteitä. (Anttila 1993, 10-11)

Professori Ilkka Niiniluoto viittaa käsityöllä ihmisten kädellisyyteen ja käsillä ilmaisemiseen. Jo yli kahden miljoonan vuoden ajan ”käteväihmiset” ovat olleet taitavia puu- ja kivityökalujen käyttäjiä. Käsillä on kuitenkin myös ilmaistu tapahtumia, seremonioita ja tunnetta ennen puhekielen käyttöä esimerkiksi luolamaalauksen muodossa. (Niiniluoto 1999, 7-15.)

Niiniluoto puolustaa käsityön merkitystä ihmisen kehitykseen. Jo antiikin Kreikassa Platon ja Aristoteles korostivat, että inhimilliset taidot riippuvat järjen käytöstä. Taidot edellyttävät taustatietoja, jotka on hankittava kokemuksen kautta vuorovaikutuksessa luonnon kanssa. Siten käsien ja työkalujen käytöllä ja siihen harjaantumisella on tärkeä kognitiivinen, tietoa luova tehtävä. Useilla tietämiseen liittyvillä ilmauksilla onkin hyvin konkreettinen alkuperä: sanat ”käsittää” (suomi), ”grasp” (englanti) ja ”begreifen” (saksa) viittaavat siihen, että aito ymmärrys edellyttää jonkinlaista ”kosketusta” tai ”tarttumista” todellisuuteen. (Niiniluoto 1999, 7-15.)

Niiniluoto viittaa myös yleisiin käsityksiin lapsen oppimisesta ja ajattelun kehittymisestä. Lapsi omaksuu käsityksensä todellisuudesta koskettamalla, tunustelemalla, puristamalla, maistamalla ja haistamalla ympäristöä. Teollistuneessa ja automatisoituvassa yhteiskunnassa Niiniluoto alleviivaa sensomotoristen taitojen aseman puolustamisen tärkeyttä. Jotta ihminen edelleen säilyisi maailmaa jäsentävänä, käsittävänä ja ymmärtävänä olentona, lastentarhoissa ja kouluissa on yhä annettava elinikäisiin harrastuksiin ja valmiuksiin johtavaa taitokasvatusta, jonka ytimenä on omakohtaiseen tekemiseen pohjautuva käsityön, piirustuksen, maalauksen, musiikin ja liikunnan oppiminen. (Niiniluoto 1999, 7-15.)

Seija Karppinen on tutkinut käsityötä taiteen perusopetuksessa. Karppinen (1999, 20.) kirjoittaa, että käsityön tarkoitus taiteen perusopetuksessa on nähdä käsityö kulttuurisesti ja taiteellisesti laajassa merkityksessä. Taiteen perusopetuksessa käsitöissä ei keskitytä teknisen taituruuden tavoitteluun, vaan onnistumisen elämyksien saavuttamiseen, sekä kokemalla oppimiseen. Käsityöllä pyritään synnyttämään mielikuvia, kannustamaan oppilaita pitkäjännittävyyteen, kokeiluihin, aistihavainnoinnin herkkyyteen, omien kokemusten ja tunteiden ilmaisuun ja soveltamiseen. Taiteelliselle työskentelylle taidokkuus

ei ole keskeisintä, vaan merkityssisällöt, joita lapset antavat itse toiminnalleen ja töilleen. Karppisen mukaan taidokkuus kasvaa tekemisen ja iän myötä, mutta tekemisen merkitys ja mielekkyys pitää oppia näkemään ja kokemaan. Merkityksen antaminen omille töille opettaa myös muiden töiden näkemisen taitoa ja arvostamista.

Tämän tutkimuksen toiminnalliseen osuuteen liittyvässä Iloisessa nukkepajassa käsityö käsitetään luovana käsillä tehtävänä toimintana, jonka päämääränä on itseilmaisun vahvistaminen. Nukkepajassa käsityö kulkee käsi kädessä jokaisen tekijän taiteellista ilmaisua korostaen. Käsillä tekemisen tarkoitus toimintahetkissä oli tarjota osallistujille mielekäs kokemus yhdessä tekemisestä ja käsityöllä ilmaisusta.

7 KÄSITYÖN JA ILMAISUN YHDISTÄMINEN NUKKETEATTERIN KEINOIN

7.1 Käsityön ja ilmaisun järjestäminen toisiaan tukeväksi vuoropuheluksi

Draamailmaisun toteuttaja ja tutkija Martti Lindqvist kuvailee monipuolisesti ilmaisun prosessia kirjassaan *Unelma rohkeasta elämästä*. Draamailmaisun kaari sisältää aina lämmittelyn, joka johtaa spontaanisuuteen. Spontaani tila vuorostaan johdattaa osallistujat luovaan toimintaan. Luovan toiminnan päätteeksi tapahtumien herättämiä ajatuksia ja tunteita jaetaan ja käydään läpi purkamalla. (Lindqvist 1992.)

Iloisessa nukkepajassa käsityön ja ilmaisun vuoropuhelun tukirunkona käytetään mm. Lindqvistin kuvailemaa draamatoiminnan kaarta. Ilmaisun avulla pyritään spontaaniin tilaan, joka johdattaa luovaan käsityötoimintaan. Käsityötoiminnan päätteeksi ilmaisuharjoitusten avulla pyritään saavuttamaan ilmapiiri missä kukin osallistuja pääsee jakamaan oman käsityönsä merkitystä, tarinaa, historiaa ja tulevaisuutta. Käsityön ja ilmaisun vuoropuhelussa tavoitteina on mm. yhteisen mielikuvitusmaailman porttien avaaminen ja yhteinen yksilöllinen ilmaisu.

”Ihminen on unelmoiva eläin. Jotkut unelmat ovat päiväunia, jotka pahimmillaan vain syventävät pettymystämme arjen ankeuteen. On toinenkin mahdollisuus. Elämisen rohkeus voi kasvaa yhteisön alitajunnasta- meidän kaikkien yhteisestä unesta. Luova ryhmätyö on yksi keino vapauttaa alitajunnan mahdollisuudet.”

– Martti Lindqvist

7.2 Virittäytyminen

Spontaanisuus on luovuuden katalysaattori. (...) Luova toiminta ei onnistu parhaimmankaan idean turvin, ellei sitä edellä selkeä tunteiden, mielikuvien ja energioiden virittyminen. (Lindqvist 1992, 20.)

Martti Lindqvist kirjoittaa spontaanisuudesta ihmisen kykynä virittäytyä toimintaan, tunteeseen ja suhteeseen. Spontaanisuuden viriämistä voidaan verrata ”sisäiseen lämpiämiseen”. Spontaanisuuden virittyessä tunteet lähtevät liikkeelle, energisyys kasvaa, mielenkiinto kohdistuu yhteen pisteeseen ja halu toimia tulee suureksi (Lindqvist 1992, 19.) Ohjaajana ja osallistujana olen havainnut, että spontaanisuuden kasvaessa toimijan luovuus vapautuu hänen omien ajatusten, pelkojen ja tavoitteiden rakentamista kahleista. Spontaanisuuden herättämisen työkaluja voivat olla ryhmästä riippuen erilaiset ilmaisulliset harjoitukset. Harjoitusten avulla luovaan käsityöilmaisuun tähtäävässä ryhmässä osallistujat näkevät itsensä ja toisensa yksilöinä ja kokevat omat ajatuksensa ja mielikuvansa merkityksellisinä. Spontaanit mielikuvat antavat ideoita luovaan käsityöilmaisuun ja innostavat osallistujia tarttumaan toimeen. Samoin luovuuden merkitys tekemisessä kasvaa yhtä aikaa kun pelko käsityön ”väärin” tekemisestä vähenee.

Innostamisen pedagogiikasta ja käsillä tekemisen ilosta kirjoittaa tutkija Seija Karppinen. Innostamisen pedagogiikassa keskeisiä ovat toiminnot, jotka herkistävät tiedostamisen prosessia, osallistumista, sekä sosiaalista luovuutta. Käsityöhön ja taidekasvatukseen liittyvän innostamisen tavoitteena on ihmisen saattaminen käsillä tekemisen iloon sekä haluun, intoon, taitoon, uteliaisuuteen ja ennen kaikkea rohkeuteen kokeilla uutta ja koetella omia rajojaan. Karppisen mukaan taiteeseen ja käsityöhön voi sukeltaa sisään ja tulkita käsiteltävää aihetta persoonallisesti omista lähtökohdista käsin sekä tarkastella omaa suhdetta ympäristöön ja yhteisöön. (Karppinen 2005)

Taideterapeutti Mimmu Rankasen mukaan taideterapian asiakkaat saattavat kokea itsensä kykenemättömiksi käyttämään taidemateriaaleja tai huonoiksi ilmaisemaan itseään kuvallisesti. Virittäytymisellä pyritään poistamaan itsekritiikkiä ja lisäämään spontaanisuutta ja leikillisyyttä erilaisin luovien ja ilmaisullisten menetelmien avulla. Taideterapeutti Hanna Hentisen ohjeita muokailleen virkistystoiminnan ryhmätilanteissa virittäytyminen voidaan suunnata sekä yhteisölliseen toimintaan, että ryhmän jäsenten yksilölliseen virittämiseen kohti jokaisen omaa sisäistä maailmaa. Yksilöllisen virittäytymisen tavoitteena on yksilöllinen ja hiljaisuudessa tapahtuva käsityöilmaisuus. Ryhmätoiminnassa yhteisöllisyyden tunteen kasvaessa ryhmässä voidaan tehdä myös erilaisia harjoituksia jäsenten kesken. Niiden avulla voidaan tukea esimerkiksi läheisyyttä, vuorovaikutusta, luottamusta ja ryhmäytymistä. (Rankanen, Hentinen & Mantere 2007, 93–94, 107.)

Olipa kyseessä luovaan ilmaisuun tai luovaan käsityöilmaisuun tähtäävä virittäytyminen, voivat virittäytymisen menetelmät olla samoja. Tärkeää on valita käytettävät menetelmät ryhmän luonteelle sopivaksi ja mahdollista ilmaisuun

teemaa herätteleväksi. Tyttöjen Talon Iloisessa nukkepajassa kantavia teemoja olivat omat vahvuudet ja unelmat, joiden pohjalta virittäytymisharjoituksia suunniteltiin. Virittäytymisestä ja spontaaniudesta syntyneitä mielikuvia pyrittiin siirtämään edelleen luovuuden tilassa tapahtuvaan ilmaisuun.

7.3 Luova toiminta

”Luovuus on kykyä toimia tutuissa tilanteissa uudella tavalla ja uusissa tilanteissa mielekkäällä tavalla” – Jacob L. Moreno

Spontaaniudessa ihmisen tahto on vapaa. Hän on valmis kohtaamaan haasteensa, mikä se sitten onkin, mutta luovaa työtä tekevä on jo valinnut tehtävänsä ja keskittyy siihen. Hän ei ole enää vapaassa valmiustilassa vaan on sitonut spontaaniutensa ja tahtonsa luovaan prosessiin. (Niemistö 2008, 30)

Käsityöhön ja käsityöilmaisuun tutustuessani eri kulttuureissa olen havainnut saman ilmiön kaikissa: vahvan ajatuksen kanssa tehtävä käsityö merkitsee jo tehdessä tekijälleen paljon ja käsityön tekeminen luovassa tilassa on vapauttava ja puhdistava kokemus. Tekijän intohimo ja hyvä ”flow” ilmenee erityislaatuisena työnä. Mikään ei ole väärin tehty vaan voi kuulua sanottavan, että se on kuin luotu. Saman ”flown” olen havainnut myös luovassa ilmaisussa. Ei tarvitse olla koulutettu näyttelijä saadakseen aikaan tunneliikutuksen katsojissa. Esiintyjän vilpittömän luova tila voi välittää vahvan tunnekokemuksen yleisöön. Usein tekemisen ilo on tärkeämpää kuin loppuun asti harkittu ja hiottu tekniikka. Myös ihmisten tanssia katsellessa huomaan luovuuden tilan vaikutuksen. Rytmien viettäviksi antautuneesta tanssijasta (olipa hän tanssin ammattilainen tai ei) huokuu vapaana virtaava energia ja hetkessä elämisen nautinnollisuus.

Draamailmaisussa spontaaniuden tila johdattaa luovaan toimintaan. Iloisessa nukkepajassa nukkerakennuspäivinä spontaaniudesta syntyneen luovuuden tilan tavoitteena oli herättää mielikuvat henkiin nukken luomisessa. Nukkepajassa tarkoituksena oli rakentaa ”omakuvanuket”, jotka voisivat kuvastaa tyttöjen unelmia, persoonaa, vahvuuksia ja myös sellaisia vahvuuksia, joita tytöt halusivat itsellään. Nukkepajassa pyrittiin saamaan nuket valmiiksi toteutuksen puolivälissä, jonka jälkeen spontaaniuden tilasta voisi siirtyä luovaan ilmaisuun ”omakuvanukeilla”.

”Luovuus ei ole erityislahjakkuutta, vaan tapa elää, käyttää voimavarojaan, ilmaista itseään ja olla yhteydessä ympäristöönsä.” – Martti Lindqvist

7.4 Kokemuksen jakaminen

Toiminnan päätteeksi omaa luovaa prosessia ja siinä koettua tunnetta pyritään tuomaan näkyväksi myös muille. Taidetyöskentelyssä kokemuksen jakaminen ryhmän kanssa alkaa yleensä sen havainnoinnista, mitä työskentelyn aikana

on tapahtunut. Samoin soveltavassa draamassa luova työskentelyvaihe päätetään kokemusten yhteisellä purkamisella. Jakamisessa ryhmän jäsenet ja ohjaajat kertovat omista kokemuksistaan toiminnan aikana ja siitä millaisia tunteita toiminta herätti. (Rankanen, Hentinen & Mantere 2007; Kopakkala 2005, 41).

Kokemusten jakamista tukemaan voidaan käyttää erilaisia ilmaisullisia harjoituksia. Harjoitukset jakamisessa pyritään pitämään luonteeltaan rauhoittavina ja ajatuksia selkeyttävinä. Pääpaino jakamista tukevissa harjoituksissa on joko kuuntelussa ja sanomisen vapaudessa.

II ILOINEN NUKKEPAJA – TOTEUTUKSEN KÄYTÄNTÖ JA ANALYSOINTI

8 TOIMINNALLISENA OPINNÄYTETYÖNÄ ILOINEN NUKKEPAJA

8.1 Toiminnallinen opinnäytetyö – Iloinen Nukkepaja

Iloinen Nukkepaja -pilottikurssi toteutettiin Hämeen ammattikorkeakoulun opinnäytetyönä noudattaen työlle annettuja ohjeita, joiden mukaan opiskelija osoittaa opinnäytetyöprosessissaan ammatillisen osaamisensa työskentelemällä johdonmukaisesti ja soveltamalla aiheeseensa opintojen eri osa-alueilla hankkimiaan tietoja ja taitoja. (HAMK n.d.)

Nukkepajan suunnittelu käynnistyi joulukuussa 2011, jolloin sovittiin pajan toteuttamisesta osana Tyttöjen Talon toimintaa Tampereen Tyttöjen Talon monikulttuurisuuden ohjaaja Annukka Tuovilan kanssa. Käytännössä ”Iloinen Nukkepaja” toteutettiin 15.02. - 28.03.2012 kahden tunnin kokoontumiskertoina. Nukkepaja kokoontui viisi kertaa Hanna Meriläisen ja Jenni Pellikan ohjaamana. Kokoontumiskertojen sisällöt ja tavoitteet on kuvattu luvussa 8. Nukkepajaan osallistui kuusi 12-18-vuotiasta nuorta naista. Osallistujat olivat asuneet Suomessa joko koko ikänsä tai vain muutaman vuoden. Vain yksi osallistuja oli kulttuuritaustaltaan suomalainen. Muiden juuret olivat Vietnamin, Afganistanissa, Angolassa ja Camerunissa.

8.2 Iloinen Nukkepaja - tavoitteet

Opinnäytetyön toiminnallisen osuuden aiheena oli tarjota Tampereen Tyttöjen talon asiakkaille ilmaisuun ja kädentaitoihin pohjautuva nukketeatterikurssi. Iloisen nukkepajan toteuttamisen tavoitteena oli kehittää ilmaisua ja kädentaitoja yhdistelevä kurssi, jossa osallistujat rakentavat ”omakuvanuket”. Nukeilla osallistujat näyttelisivät erilaisin toiminnallisina menetelmin arkielämään, unelmiin ja tulevaisuuteen liittyviä kohtauksia. Toimintakokonaisuuden tavoitteena oli tarjota asiakkaille kokonaisvaltaisesti voimaannuttava kokemus esiintymisestä, kädentaidoista ja ryhmätoiminnasta.

Opinnäytetyöprosessin jälkimmäinen osa on toimintaosuuden raportointi ja saatujen kokemusten analysointi suhteessa teoriataustaan ja tutkimuskysymyksiin. Raportoinnin tavoitteena oli tuottaa nukkepajatoiminnasta kuvaus, joka olisi jatkossa myös muiden hyvinvointitoimijoiden hyödynnettävissä sovellettaessa toimintaa eri kohderyhmille.

8.3 Aineisto ja aiheen rajaus

Pajatoiminnasta kerätty aineisto antoi mahdollisuudet monen eri teoreettisen lähestymistavan valintaan. Valitsin opinnäytetyöni lähtökohdaksi voimaannuttavan nukketyöskentelykokonaisuuden vaikutusten tarkastelun asiakkaisiin. Vaikutuksia tarkastellessani otan erityisesti huomioon käsityö- ja ilmaisuharjoitusten vuoropuhelun ja niiden vaikutuksen toisiinsa. Tutkimuksessa peilaan toimintaosuudesta saatuja havaintoja tutkija Juha Siitosen (1999) voimaantumisteoriaan.

8.4 Tutkimuksen luonne ja tutkimuskysymykset

Tutkimus on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen. Kvalitatiivinen tutkimus on kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, jossa aineisto kootaan luonnollisissa tilanteissa ja pyritään todellisen elämän kuvaamiseen. Kvalitatiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimussuunnitelma muotoutuu tutkimuksen edetessä. Muuttuvat tilanteet voivat vaikuttaa asetettuihin tutkimuskysymyksiin ja tavoitteisiin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tapahtumat muovaavat samanaikaisesti myös toinen toistaan, joten tapahtumille onkin mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 152-157.)

Opinnäytetyössäni tarkastelen tutkimustuloksia fenomenologisesta näkökulmasta. Fenomenologia tutkii todellisuuden ilmenemistä ihmiselle hänen omassa kokemusmaailmassaan. (Rankanen, Hentinen & Mantere 2007, 158.)

Tutkimuksen pääkysymys:

Minkälaisen kokemuksen käsityötä ja ilmaisua yhdistelevä nukkekurssi tarjoaa Tyttöjen Talon asiakkaille?

Tutkimusta tukevat alakysymykset:

Voimaannuttaako nukketyöskentely ”Iloiseen nukkepajaan” osallistuvia?

Miten kädentaitojen ja ilmaisuharjoitusten yhdistäminen vaikuttaa ryhmätöimintaan?

Rohkaiseeko nukketyöskentely maahanmuuttajataustaisia tyttöjä itseilmaisuuksiin?

Miten menetelmää voisi soveltaa jatkossa muihin asiakasryhmiin?

8.5 Aineistonhankintamenetelmät

Tutkimusstrategiana aineistonhankinnassa käytetään Case study -tapaustutkimusta. Tapaustutkimus kuvailee yksityiskohtaista, intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta tai pienestä ennalta valitusta joukosta. (Hirsjärvi ym. 2009, 125.) Tutkimusaineiston kokosin hankkeen aikana pitämällä havaintopäiväkirjaa, keräämällä osallistujilta ja muilta hankkeeseen osallistuvil-

ta kirjallista ja suullista palautetta sekä kooten aiheeseen liittyvää kirjallisuutta sekä aiempaa tutkimusaineistoa.

Havainnointi tutkimusmenetelmänä sopii hyvin tiedon keruuseen ryhmäprosesseista, sillä menetelmällä voidaan kerätä mielenkiintoista ja monipuolista aineistoa. Havainnoinnissa on kuitenkin riskinsä liittyen osallistujien ja havainnoitsijan väliseen suhteeseen. Havainnoija saattaa luoda tutkimustilanteeseen jännitteen, mikäli hän on ryhmälle vieras. Mikäli ryhmä on havainnoijalle tuttu, voi havaintojen objektiivisuuteen vaikuttaa emotionaaliset seikat. (Hirsjärvi ym. 2009, 201-203.)

Nukkepajan toteutuksen aikana kirjoitin havaintopäiväkirjaa. Monipuolisen havaintoaineiston keräämiseksi kirjasin ylös myös Jenni Pellikan sekä Tyttöjen Talon ohjaaja Annukka Tuovilan palautteita ja mietteitä toteutuksen varrelta.

Nukkepajan päätyttyä neljä kuudesta osallistujasta vastasi kirjalliseen kyselyyn, joka tutki toteutuksen laatua ja vaikutuksia osallistujiin. Monivalinta- ja avoimet kysymykset laadin tukemaan raportin tutkimustavoitteita. Kysely on esitetty kokonaisuudessaan liitteenä nro 4.

9 KÄSITYÖ- JA ILMAISUMENETELMÄT ILOISESSA NUKKEPAJASSA

Tämä luku esittelee Iloisen nukkepajan toteutuksen lähtökohtia sekä kohde-ryhmälle suunnitellun ja toteutetun ohjaussuunnitelmarungon, josta käy toteutuksien tavoitteet, sekä käytetyt menetelmät ja nukkerakennuksen edistymisen vaiheet. Ohjaussuunnitelmien otsikot kuvaavat kunkin kokoontumiskerran teemaa, jonka pohjalle toiminta on suunniteltu. Ohjaussuunnitelmien visuaaliseksi tueksi on liitetty kuvia kustakin kokoontumisesta. Kuvissa näkyvien ryhmän osallistujien kasvoja on tarkoituksella retusoitu tunnistamattomiksi. Alaluvuissa 8.3–8.5 kerrotaan tarkemmin käytetyistä menetelmistä ja niiden soveltuvuudesta ko. ryhmään.

9.1 Menetelmävalintojen lähtökohdat ja tavoitteet

Iloisen nukkepajan päätavoitteena oli voimaantumisen tukeminen ja tyttöjen identiteetin vahvistaminen. Tavoitteet huomioon ottaen suunnitelimme ohjauskokonaisuuden ilmaisullisten menetelmien ja käsityöilmaisun vuoropuheeksi. Ilmaisullisten menetelmien tavoite oli ohjata spontaanisuuden kautta virinnyt luovuuden tila käsityöilmaisuuksi eli nukkerakennukseen. Nukkerakennuksessa tavoitteena oli ilmaisullisten menetelmien avulla johdattaa osallistujat jakamaan käsityön teon aikana virinneitä ajatuksia oman nukken maailmas-

ta sekä nukan persoonasta. Nukerakennuksen tavoitteena oli myös saada nukket valmiiksi kolmannella tai viimeistään neljännellä kerralla, jotta viimeisten kokoontumiskertojen aika voitaisiin käyttää kokonaisuudessaan draamailmaisuharjoituksiin.

Tampereen Tyttöjen Talon Iloisen nukkepajan ryhmän luonne oli eloisa ja positiivinen. Ryhmässä oli vahvoja persoonia ja muiden kuuntelu oli osallistujille välillä haastavaa. Menetelmävalintoihin vaikutti arvio mm. tyttöjen pitkäjänteisyydestä keskittyä toimintaan. Tyttöjen keskittymiskyky ei riittänyt hiljaisuuteen ja pieneen liikkeeseen painottuviin harjoituksiin. Ryhmän luonteelle suunnitellun ohjelman avulla sekä rauhallisella työskentelyotteella saatiin ryhmä toimintaan mukaan ja keskittymään myös toistensa huomioon ottamiseen.

Kuva 3 Ohjaajien nuket Iiris ja Jennifer olivat toiminnassa mukana alusta saakka ottaen kontaktia osallistujiin ja valmituviin nukkeihin sekä havainnoiden ryhmän dynamiikkaa.

9.2 Kokoontumiskertojen ohjaussuunnitelmarunko

1. Tutustuminen

Tavoitteet:

- Osallistujien ja ohjaajien tutustuminen
- Jään murtaminen
- Ryhmäytyminen
- Nukketyöskentelyyn innostaminen

Ohjaussuunnitelma:

Lämmittely:

- Kuka olen, mistä olen kotoisin ja miten tervehdin äidinkielelläni?
- Tavarat Tampereen kartalle. Valitaan pieni esine joka kertoo jotain itsestä. Asetetaan se kartalle paikkaan jossa itse viihtyy.
- Ohjaajien nuket esittäytyvät ryhmälle.

Toiminta:

- Valmistetaan paperimassasta keppinukelle pää, kädet ja jalat.

Lopetus:

- Ohjaajien nuket saapuvat katsomaan aikaansaannoksia.
- Mikä mun nukan nimi on ja mitä se haluaa kertoa? Pohditaan vuorotellen.

Kuva 4 Osallistujat muotoilivat tuleville nukeilleen päät paperimassasta.

2. Vahva tyttö

Tavoitteet:

- Osallistujien omien vahvuksien ja ominaispiirteiden korostaminen. Mietitään miten *niitä voisi ilmentää valmistettavassa nukessa.*
- Vuorovaikutuksen vahvistaminen.
- Rohkaisu itseilmaisuun.
- Toisen kuunteleminen.

Ohjaussuunnitelma:

Lämmittely:

- Piirretään omakuva sokkona paperille. Kuvan avulla vuorotellen osallistujat esittelevät itsensä ja jonkin vahvuutensa.
- Valitaan kaksi korttia. Toinen kuvaa omaa vahvuutta ja toinen jotain piirrettä jonka haluaisi.
- Valitaan kolmas kortti, joka kuvaa tekeillä olevan nuken vahvuutta.

Toiminta:

- Maalataan nuken pää, kädet ja jalat.

Lopetus:

- Fiiliskierros

Kuva 5 Toisella kokoontumiskerralla maalattiin päät, kädet, jalat.

3. Kuka mun nukke on?

Tavoitteet

- Saadaan nuket suht. valmiiksi, jotta kahdella viimeisellä kerralla voitaisiin keskittyä nukkenäyttelemiseen.
- Syventää osallistujien käsitystä nukkensa persoonasta ja maailmasta.
- Yhteisöllisen ja luottamuksellisen ilmapiirin luominen.

Ohjaussuunnitelma

Lämmittely:

- Valitaan aikakauslehden kuva ja kuvitellaan nukke kuvan maailmaan. Kirjoitetaan ajatusvirtaa siitä mitä kuvassa tapahtuu. Halukkaat saavat lukea tekstin ääneen muille.

Toiminta:

- Valmistetaan nukelle haalari tai kaapu. Liimataan hiukset, kiinnitetään kädet ja jalat. Koristellaan.

•

Lopetus:

- Nuket kertovat keitä ovat, tervehtivät toisiaan ja ottavat kontaktia.

Kuvat 6-7 Kolmannella kerralla nukeille valmistettiin vartalot.

Kuvat 8-9 Kun nuket pääsivät liikkeelle, ottivat ne heti kontaktia toisiinsa.

4. Ihmissuhteet

Tavoitteet:

- Keskittymiskyvyn ylläpito ryhmässä.
- Nuken käyttöön lämmittely.
- Osallistujille tuttujen asioiden muuntaminen draamaksi ja niiden läpikäynti nuken avulla.
- Antaa osallistujille näkökulmaa arkielämän tilanteisiin.

Lämmittely:

- Nuket ja nukettajat heräävät hitain ja venyttelevin liikkein levyltä kuuluvaan äänimaisemaan keskittyen.
- Nimi ja liike -harjoitus nukeilla.
- Peiliharjoitus pareittain nukeilla.

Toiminta:

- Viimeistellään nukkeja.
- Osallistujat muodostavat parit. Pareille jaetaan kohtauslappuja, joissa on tuttuja tilanteita tai ongelmia. Osallistujat esittävät nukeilla tilanteen ja keksimänsä ratkaisun. Jos ratkaisu ei tyydytä yleisöä, esitetään kohtaus uudestaan uusilla näyttelijöillä.

Lopetus:

- Palautepiiri.

Kuvat 10-11 Draamatyöskentelyssä rooleihin eläytyminen nuken kautta oli helppoa, ja yleisö seurasi improvisointia hyvin intensiivisesti.

5. Toiveikas tulevaisuus

Tavoitteet:

- Keskittymiskyvyn ylläpito ja parantaminen ryhmässä.
- Nukkeharjoituksiin syventyminen.
- Innostavat osallistujat improvisoimaan ja löytämään uusia ulottuvuuksia työskentelystä.
- Jättää hyvä ja eheä muisto toiminnasta nukkepajan osallistujille.

Lämmittely:

- Yksi pysähtyy – kaikki pysähtyvät Liikeharjoituksen, jossa liikutaan ja pysähdytään satunnaisen ryhmäläisen impulssista.
- Valitaan kuvakortti, joka kuvaa tulevaisuuden haaveita.
- Sosiometrinen jana. Aiheena tulevaisuus. (Toinen ohjaaja kirjoittaa esille nousseista aiheista/tarinoista kohtauksia, joissa ei ole loppuratkaisua)

Toiminta:

- Esitetään kohtauksia ja niille ratkaisuja improvisaatioina. Aiheina käytetään sosiometriseltä janalta nousseita kertomuksia ja mielikuvia.

(Välipala 15 min.)

- Kohtauslaput. Osallistujat saavat lukea tarinanpätkät, joista puuttuu loppu. Osallistujat keksivät loppuratkaisun ja esittävät tarinan kokonaisuudessaan muille.

Lopetus:

- Lankarulla. Lankarullan avulla kerrotaan, miltä ryhmä on tuntunut. Kerrotaan myös tulevaisuuden haave.
- Osallistujille jaetaan todistukset. Ryhmäläiset saavat kirjoittaa rohkaisevat viestin toistensa todistuksiin.

Kuvat 12-13 Viimeisellä kerralla nukketyöskentely jatkui vahvalla eläytymisellä. Lopussa oli havaittavissa haikeutta ryhmän päättymisestä.

9.3 Virittäytyminen työskentelyyn ilmaisullisten menetelmien avulla

Jokaisella nukkepajan kokoontumiskerralla aloitimme toiminnan virittäytymällä. Virittäytymismenetelminä käytössä oli erilaisia tuttuja lämmittelyharjoituksia, draamaa, kuva- ja esineharjoituksia. Virittäytymisessä tavoitteena oli tutustua ryhmään, ryhmäyttää, vahvistaa tyttöjen itsetuntemusta, tutustua valmistuviin nukkeihin sekä madaltaa esiintymisjännitystä.

Nukkepajan ensimmäisellä kokoontumiskerralla yhtenä tutustumisharjoituksena oli valita pikkuesineistä itselleen mieleinen ja asettaa se Tampereen kartalle sellaiseen paikkaan, missä itse viihtyy. Esineistä syntyi tytöille mielleyhtymiä omaan elämään, ja ne myös vapauttivat tytöt kertomaan itsestään. Esineet kuvastivat kaikille tytöille jotain tärkeää ja positiivista luonteenpiirrettä, jonka jakaminen edisti tutustumista ja ryhmäytymistä. Kartan avulla tutkimme, missä kukin asuu, sillä melkein kaikki asettivat esineensä kotipaikkaansa.

Nukkepajan toisella kokoontumiskerralla virittäytymisharjoituksina käytimme oman kuvan piirtämistä silmät kiinni. Kuvien avulla tytöt esittäytyivät ryhmälle uudelleen (mukaan oli tullut uusia osallistujia) ja päivän teemaan liittyen esittelivät itsestään myös yhden positiivisen luonteenpiirteen. Tyttöjen mielestä piirtäminen oli hauskaa ja kuvat herättivät riemua. Esittäytymiskierroksen aikana piirretyt omakuvat laitettiin ylösalaisin pöytää vasten odottamaan omaa vuoroa. Esittäytymisvuorossa olija piti piirtämänsä kuvaa esillä ja kertoi itsestään. Muu ryhmä keskittyi tarkastelemaan esittäytyjän kuvaa ja siten ryhmän huomio suuntautui puhujaan. Esiinnousseita luonteenpiirteitä olivat mm. iloinen, seikkailunhaluinen, taiteellinen, puoliurheilullinen, kiltti ja utelias. Piirrokset toimivat konkreettisena keskittymisen välineenä sekä ”jään murtajina” itseilmaisuun uudessa sosiaalisessa tilanteessa.

Toisella ja viimeisellä kokoontumiskerralla käytimme virittäytymisessä Pesäpuu-yhdistyksen tunnekortteja. Korteissa on erilaisia perustunteita kuvaavia kuvia ja sanoja. Toisen kokoontumiskerran teema oli ”vahva tyttö”, joten suuntaisimme harjoituksen tyttöjen vahvuuksien esilletuontiin. Levitimme kortit pöydälle ja pyysimme tyttöjä valitsemaan itselleen kortin, joka kuvaa sitä, mitä kunkin tytön omalle (valmistumassa olevalle tai kuvitteelliselle) nukke kuuluu tänään. Tytöt kertoivat vuorollaan korteistaan mm. seuraavanlaisia asioita: *Mun nukke on onnellinen ja rakastunut. Mun nukke on nälkäinen, turvallinen, iloinen, puhelias* jne. Seuraavalla kierroksella pyysimme tyttöjä valitsemaan kaksi korttia, jotka kuvastavat parhaiten kunkin omia vahvuuksia tai sitä minkälainen haluaisi olla. Harjoituksen tarkoitus oli virittää ajatus oman itsen tärkeydestä ja herättää pohdintaa. Omia vahvuuksia kuvaavien korttien valitseminen mietitytti tyttöjä, ja valinnat olivatkin osalle tytöistä vaikeita. Tytöt kannustivat toisiaan ja keksivät toisilleen ominaisuuksia, sen mukaan kuin tunsivat millainen henkilö on. Lopuksi pyysimme tyttöjä antamaan valitut luonteenpiirteet syntymäpäivälahjaksi valmistuville nukkeille. Tehtävä oli positiivisesti virittävä ja hauska. Monikulttuurisessa ryhmässä kuvakortit tukivat myös kielellistä ymmärtämistä ja ilmaisua.

Viidennellä eli viimeisellä kokoontumiskerralla käytimme kortteja, joissa oli kuvan tukena positiivisia lauseita kuten ”*Osaan antaa itselleni aikaa.*”, ”*Olen rohkea.*”, ”*Joskus on voimaa tunnustaa heikkoutensa*”, jne. Pyysimme osallistujia valitsemaan kortteja, joilla he halusivat kuvata tulevaisuuttaan. Tytöt lähtivät harjoitukseen innokkaasti mukaan ja halusivat valita useita kortteja. Lämmittely oli intiimi ja herkkä, sillä tytöt kertoivat korttien avulla hyvin henkilökohtaisia toiveita ”minästään” tulevaisuudessa. Toisen huomioon ottaminen ja arvostus välittyivät ilmapiirissä.

Yhtenä menetelmänä käytimme myös aikakauslehtien kuvista kirjoittamista. Kolmannen kokoontumiskerran aihe oli ”*Kuka mun nukke on?*”. Tehtävään valituissa kuvissa oli kuvia eri-ikäisistä ihmisistä erilaisissa tilanteissa. Pyy-simme osallistujia valitsemaan yhden kuvan ja sijoittamaan mielikuvitukses-saan oman nukan valitsemaansa kuvaan. Ohjeistimme tyttöjä kirjoittamaan ajatusvirtaa kuvan tapahtumista ja siitä, mitä nukke kuvassa tekee. Kirjoitta-misen jälkeen tarjosimme mahdollisuutta lukea tekstit ääneen ryhmässä. Suu-rin osa tytöistä halusikin jakaa nukan maailmaa muille osallistujille. Saimme kuulla hauskoja ja liikuttavia tarinoita esimerkiksi vanhaa kuolevaa mummoa auttavasta työstä, rakastuneista nuorista ja diskossa bailaavista kaveruksista. Harjoitus tutustutti ryhmäläisiä omiin ja toistensa nukkeihin ja niiden mahdol-lisiin luonteenpiirteisiin entistä paremmin.

Virittäytymisessä käytimme myös erilaisia liikeilmaisuuksiin liittyviä toiminnal-lisia menetelmiä. Harjoitusten tavoitteena oli vetreyttää ja virkistää osallistu-jia sekä suunnata keskittyminen päivän teemaan. Yksi erityisen hyvä liikeil-maisun harjoitus oli ”yksi, pysähtyy; kaikki pysähtyvät. Yksi liikkuu; kaikki liikkuvat”. Harjoituksessa osallistujat liikkuvat ympäriinsä tilassa. Kun yksi osallistuja pysähtyy, niin kaikki pysähtyvät. Kun yksi osallistuja lähtee liik-keelle, niin kaikki liikkuvat. Tytöt keskittyivät harjoitukseen hyvin ja pyrkivät yhteisen liikkeen tavoitteluun. Harjoitus tuotti tytöille riemua, silloin kun he eivät huomanneet kuka alun perin pysähtyi tai lähti liikkeelle.

Nukan kautta tehdyissä toiminnallisissa liikeharjoituksissa tavoitteena oli tu-tustuttaa osallistujat kunkin oman nukan motoriikkaan. Kuuntelimme esimer-kiksi luonnon äänimaisemaa ja herätelimme nukkeja uuteen päivään. Nuket venyttelivät, haukottelivat ja nousivat mahdollisimman hitaasti ylös. Ylös noustuaan nuket huomasivat toisensa ja tervehtivät. Heti perään ohjasimme nukeille perinteisen tutustumisharjoituksen ”nimi ja liike”. Nuket olivat rin-gissä ja esittäytyivät toisilleen kertomalla oman nimen ja näyttämällä jonkin liikkeen. Toiset nuket toistivat nimet ja liikkeet perässä. ”Nimi ja liike” on luultavasti niin käytetty ja tuttu harjoitus tytöille, koska ryhmän keskittyminen meinasi herpaantua ja koko toiminta oli vaarassa karata raiteiltaan.

Kolmas nukeilla toteutettu liikeilmaisun virittäytymisharjoitus oli ”peili”, joka onnistui hyvin. Parityöskentelyssä tytöt saivat liikuttaa omaa nukkeaan toisen toistaessa liikkeen peilinä. Kannustimme tyttöjä rohkeasti kokeilemaan erilai-sia liikkeitä ja asentoja sekä kokeilemaan erilaisia impulsseja. Tyttöjä piti muistuttaa huomioimaan ”peilin” mahdollisuudet seurata liikeratoja. Peilihar-

joitus oli tytöistä sekä mielenkiintoinen toteuttaa että hauska seurata muiden harjoittelua sivusta.

9.4 Luovan toiminnan menetelmät

Ensimmäisellä, toisella, kolmannella ja neljännellä ryhmäkerralla virittäytyminen johdatti osallistujat nukkerakennukseen. Neljännellä kerralla käytimme myös osan luovan toiminnan ajasta nukkerakennuksen lisäksi draamatyöskentelyyn. Viidennellä kerralla keskityimme luovassa toiminnassa pelkästään draaman.

Iloisessa nukkepajassa valmistimme n. 50 cm korkuiset ja visuaalisesti vahvat sauvanuket. Ensimmäisellä kokoontumisella nuken pää, kädet ja jalat muotoiltiin paperimassasta. Päähän ja toiseen käteen kiinnitettiin kukkakepit nukken ohjaussauvoiksi. Toisella kerralla kädet, jalat, kasvot ja pää maalattiin askartelumaaleilla. Kolmannella kerralla vuorossa oli vartalon valmistus, johon oli tarjolla kaksi vaihtoehtoa. Osa osallistujista teki vartalon suorakulmion muotoisesta kankaasta joka taitettuna muodosti kaapumaisen vaateen. Nuken pää, kädet ja jalat kiinnitettiin kankaaseen sitomalla. Toinen toteutettu vaihtoehto oli ommella kankaasta haalarimainen asu, joka täytettiin vanulla. Kolmannella kerralla liimasimme nukeille myös vanhoista peruuksista leikattuja tupsuja hiuksiksi. Neljännellä kokoontumiskerralla käytimme aikaa nukkejen viimeistelyyn.

Nukerakennus vei arvioitua enemmän aikaa. Ohjaajina emme halunneet hoptuttaa osallistujia, sillä tekeminen oli heille todella mielekästä. Käytettävät materiaalit ja työtavat soveltuivat Tyttöjen Talon asiakasryhmälle erinomaisesti. Paperimassa on helppoa muotoilla ja askartelumaaleilla tytöt maalasivat persoonallisia ja visuaalisesti vahvoja kasvoja. Kaavun tekeminen tuotti paremman lopputuloksen nukkien vartaloissa kuin haalari. Haalarivartalo vaati ompelukoneen käyttöä, mikä oli tytöille haastavaa mutta mukavaa. Lopputulos oli kuitenkin monilla muhkurainen, eivätkä haalaritekniikan valinneet olleet täysin tyytyväisiä tuotoksiinsa. Yhden haalarin tekijä kertoi, että nukerakennuksen olisi saada mekko. Jatkossa pidemmällä toteutusajalla voitaisiinkin valmistaa myös ”nukerakennuksia”.

Neljännellä ja viidennellä nukkepajan ryhmäkerralla teimme nukkeesityksiä erilaisin draamamenetelmin. Rakensimme näyttämön kahdesta jakkarasta, joiden päälle levitimme kankaan. Valaistus saatiin pimentämällä huone ja kohdentamalla jalkalamppu näyttämölle. Katsomoksi keräsimme kaikille istuintuolia. Yksinkertainen näyttämö palveli tarkoitustaan erinomaisesti.

Neljännellä kerralla teema oli ihmissuhteet, joka toteutui myös draamaharjoittelussa. Koska tytöillä ei vaikuttanut olevan korkeaa kynnystä tulla näyttämölle, lähdimme suoraan toteuttamaan improvisointia aiheista. Pyysimme kahta esiintyjää kerrallaan lavan taakse ja annoimme heille kohtauslapun, jossa luki jokin ihmissuhteisiin liittyvä ongelmatilanne. Tytöt saivat nukeilla impro-

visoiden esittää kuvatun ongelmatilanteen ja oman ratkaisunsa siihen. Kohtaukset liittyivät esimerkiksi lintsaamiseen, kotiintuloaikoihin, kiusaamiseen. Kohtauslaput on luettavissa raportin liitteenä nro 1.

Valmiiksi kirjoitettujen kohtausten tarkoitus oli ohjata nukketyöskentelyä rajatusti ja luoda tilanteita, joissa tyttöjen olisi mahdollista käyttää omaa ongelmanratkaisukykyä, sekä yhteistyötaitoja. Kannustimme tyttöjä kokeilemaan eri rooleja. Keskustelimme esityksen jälkeen siitä, oliko esityksen ongelma ratkaistu kaikki osapuolet huomioon ottaen ”oikein” vai olisiko jotain voinut tehdä toisin. Harjoitus oli todella hyvä, sillä esimerkiksi kiusaamiseen liittyvässä kohtauksessa oli tilanne, missä kiusattu alkoi kiusata alkuperäistä kiusaajaa takaisin. Kävimme läpi tilanteen uudelleen näyttelemällä ja keskustelemalla. Toisenlaisen ratkaisumallin tarjoaminen oli opettavaista ja avasi uusia näkökulmia.

Ihmissuhdedraama tuotti suurta suosiota ja riemua, joten sovelsimme menetelmää vielä viidennellä ryhmäkerralla. Kirjoitimme pidempiä keskeneräisiä tarinoita liittyen nuorten nykypäivään ja tulevaisuuteen. Tyttöjen tehtävä oli pareittain tutustua tekstiin, suunnitella tarinalle loppu ja muodostaa siitä pieni esitys. Kohtauslappujen teksteissä oli aukkoja mm. henkilöiden nimien kohdalla. Tarkoituksena oli, että kohtauksen esittäjät saisivat nimetä draaman henkilöt ja mahdolliset kiinnostuksen kohteet. Kirjoittaminen ja kielen lukeminen oli vieraskielisille osallistujille kuitenkin haastavaa, mikä vei keskittymiskykyä ja aikaa suunnittelulta. Harjoitus sujui kuitenkin hyvin.

Viidennellä kerralla toteutimme nukeille myös sosiometrisen janan ennen draamaharjoittelua. Tytöt asettivat oman nukkensa janalle siihen kohtaa, mikä heidän mielestään sopi parhaiten yhteen kuultujen väittämien kanssa. Janan toiseen päähän asettumisella ilmaistiin olevan väittämän kanssa täysin samaa mieltä ja toisessa päässä täysin päinvastaista mieltä. Väittämällä pyrittiin tukemaan viidennen ryhmäkerran teemaa, joka oli tulevaisuus. Väittäminä esitettiin esimerkiksi seuraavia: ”*Minulla on tulevaisuuden haave*” ja ”*Tiedän missä olen hyvä.*”. Ohjaaja Jenni Pellikan nukke Jennifer haastatteli janalla olijoita ja saaduista vastauksista kirjoitin lyhyitä draamanalkuja. Kirjoitusten pohjalta osallistujat esittivät esityksiä liittyen mm. missikisoihin, lääkäriksi opiskelemiseen ja ajan lisäämiseen päivässä. Tytöt lähtivät innokkaasti improvisoimaan aiheista pieniä esityksiä. Nuken liikuttaminen ja puhe onnistui tytöiltä luonnollisesti, sillä aiheet nousivat heidän omasta arjesta ja haaveistaan. Esitykset olivat riemastuttavia, mutta myös opettavaisia.

9.5 Kokemuksen jakamista tukevat menetelmät

Jokaisen ryhmäkerran päätimme yhteisellä jakamisella. Toiminnan päättämisen kannalta jakaminen on tärkeä, koska silloin jokaisella on vielä mahdollisuus kertoa muille toiminnan aikana virinneitä ajatuksia, ideoita, toiveita ja tunteja. Toteutimme jakamisen toisinaan sanapiirinä, jossa jokainen yksinkertaisesti sanoo jonkin ajatuksen yhteisestä toiminnasta. Toisinaan paneuduim-

me syvemmin jakamiseen erilaisten harjoitusten avulla. Jakaminen saattoi tapahtua myös jakamalla kokemuksia keskeneräisten nukkejen kautta. Kuuntelimme mitä nuket ajattelevat, minkälaisia luonteenpiirteitä niille on syntynyt ja mitä ne ehkä haluaisivat sanoa. Jo keskeneräisilläkin nukeilla oli ajatuksia ja sanottavaa toisille.

Ensimmäisellä kokoontumiskerralla tytöt olivat muotoilleet paperimassasta nukelle pään, kädet ja jalat. Toiminnan päätteeksi tarkastelimme aikaansaannoksia. Ohjaajien nuket Iris ja Jennifer esiintyivät ja kummastelivat päitä ja halusivat tietää, keitä niistä on tulossa. Iris ja Jennifer naurattivat tyttöjä varsinkin, kun he itse pääsivät kokeilemaan niiden nukettamista. Tyttöjen käsissä nuket tekivät erilaisia tanssiesityksiä, joiden johdosta osallistujat alkoivat nähdä eloa myös omissa keskeneräisissä nukeissaan. Tytöt alkoivat kertoa avoimesti: *”Mun nukan nimi on Retu. Se on semmoinen tietokonenörtti jota kiusataan. Ei Retu siitä välitä. Se on niin hyvä tietokoneiden kanssa. Sellanen se on.”* ja *”Tässä on Juny. Se on poika. Sillä on tää koira mukana ja sen nimi on Youni.”*. No mitä ne ajattelee, kysyimme. *”Tää ajattelee kesää”* kertoi yksi tyttö, toinen laittoi käden nukkensa pään otsalle ja kuunteli: *”No, tää ajattelee kans kesää”*.

Kolmannella kerralla nukeille valmistui vartalot. Loppupiirissä nuket olivat esillä ja jakamisessa mukana. Tyttöjen spontaanista aloitteesta vasta valmistuneet nuket halusivat halata toisiaan ja silitellä toistensa hiuksia (niiden joilla oli hiuksia). Tapahtuma oli hyvin positiivisesti virittäytynyt.

Viimeisellä ohjauskerralla toteutimme jakamisen lankakeräharjoituksella. Harjoituksessa lankakerä kiersi osallistujien välillä niin, että langanpää jäi aloittajan käteen. Pidellessään lankarullaa kukin osallistuja sai kertoa ajatuksensa siitä, miltä kulunut nukkepaja oli tuntunut. Jokainen osallistuja otti langasta kiinni ja lopulta lankarulla muodosti ryhmän välille ”verkon”. Verkko purettiin samassa järjestyksessä, ja tällä kertaa jokainen sai vuorollaan kertoa jonkin tulevaisuuden haaveen. Harjoitus toimi ryhmässä hyvin. Nukkepaja sai positiivista palautetta, ja ryhmä toivoi näkevänsä toisiaan vielä jatkossa.

10 ILOISEN NUKKEPAJAN TOTEUTUKSEN TARKASTELU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämä luku kuvailee tutkimuskohteena olleen ryhmän luonnetta, tarkastelee tapahtunutta toimintaa ja analysoinnin kautta johdattaa lukijan tutkimuksen johtopäätöksiin. Ryhmää ja toimintaa on analysoitu ohjaajien havaintojen sekä osallistujille teetetyn kyselyn vastausten perusteella. Toiminnan arvioinnissa ei käydä ryhmäkertoja kronologisesti läpi vaan kokonaisuutta tarkastellaan erilaisten teemojen ja tavoitteiden toteutumisen kautta.

10.1 Kohderyhmän dynamiikka

Tyttöjen Talolla nukkepajan monikulttuurinen ryhmästä yli puolet osallistujista oli luonteeltaan ulospäin suuntautuneita, joten tyttöjen innostaminen oli suhteellisen helppoa. Aktiivisuus ja vilkkaus sai aikaan kuitenkin haasteita ryhmää ohjattaessa. Innokkaiden ja puhelioiden osallistujien keskittymiskyky toisten kuunteluun oli välillä rajallista. Ryhmässä piti asettaa selkeät säännöt esimerkiksi puhelimen ja internetin käytöstä nukkepajan aikana ja sääntöjä kerrattiin jokaisella kokoontumisella. Harjoitusten suunnittelussa lyhyt keskittymiskyky otettiin myös huomioon.

Virittäytymisharjoituksissa konkreettinen apuväline kuten kuva, piirros tai teksti auttoi tyttöjä keskittymään esiintyjänä ja kuuntelijana. Koska tyttöjen äidinkieli ei ollut suomi, tukivat kuvat sekä muut apuvälineet myös kielellistä ymmärtämistä. Nukella esittämisestä eli nukettamisesta aktiiviset tytöt nauttivat. He tarttuivat innoissaan aiheisiin ja valmiiksi kirjoitettuihin ongelmatilanteisiin. Roolijako, esitysten suunnittelu ja itse esitykset syntyivät ns. spontaanissa ”flow”-tilassa. Tytöt ottivat huomioon toisensa ja eläytyivät nukan kautta tapahtumiin. Välillä eläytyminen oli niin syvää, että yhden nukan käsi jopa läppäisi toista nukettajaa ohimoon, mikä yllätti ohjaajat osallistujia voimakkaammin. Tytöt kuitenkin jatkoivat esitystä ja ratkaisivat ongelmatilanteen. Emme puuttuneet tapahtuneeseen, koska se oli kuitenkin harmitonta ja oli hyvä esimerkki rooliin eläytymisestä ja mahdollisuudesta toteuttaa nukan kautta myös kiellettyjä tunteita.

Ryhmässä muutama tyttö oli muita vetäytyvämpi ja vähemmän aktiivisempi. Hiljaisemmat tytöt tulivat kuitenkin hyvin toimeen muun ryhmän kanssa ja ottivat mielellään osaa toimintaan. Vetäytyvillä tytöillä oli havaittavissa kynnsi esiintyä nukan kanssa, mutta seuratessaan aktiivisten tyttöjen esiintymistä myös he rohkaistuivat kokeilemaan nukettamista.

Ryhmän sisäisissä rakenteissa ei näkynyt rajoja osallistujien välillä. Muutamia ns. pareja oli, mutta erityistä klikkiytymistä ja muiden ulkopuolelle jättämistä toiminnassa ei havaittu.

10.2 Nukkepajan arviointi palautteen perusteella

Nukkepajan vaikutusten arviointia pyrittiin keräämään myös kirjallisen palautekyselyn avulla. Kyselyyn, joka toteutettiin kurssin päätyttyä, vastasi neljä kuudesta osallistujasta.

Palautekyselyssä oli seitsemän kysymystä, joista kuudessa pyrittiin avoimin kysymyksin saamaan osallistujilta palautetta toiminnan mielekkyydestä ja vaikutuksista sekä kehittämisideoita. Yksi kysymys sisälsi kymmenen nukkepajaa koskevaa väittämää, joiden perään vastaaja sai piirtää omaa kokemustaan parhaiten kuvaavan hymynaaman. Väittämät tutkivat nukkepajan tunnelmaa, mahdollisia voimaannuttavia vaikutuksia ja eri toimintojen mielekkyyttä. Hymynaamoista oli kaavakkeessa viisi vaihtoehtoista esimerkkiä oman kokemuksen kuvaamiseen.

Kysymykset oli kirjoitettu ottaen huomioon vieraan kielen ymmärtämisen haasteet. Koska osallistujien kielitaso oli suurimmaksi osaksi jo melko hyvä, ei kysymyksiä ollut syytä yksinkertaistaa liiaksi. Palautekaavakkeita täyttäessään osallistajat pyysivät selvennystä kohtiin, joita eivät ymmärtäneet. Tekstissä esitellään kyselykaavakkeessa olleita väittämiä, joiden perään olen koonnut hymynaamakuvat saatujen vastausten perusteella. Palautekaavake on liitteenä nro 2.

Kuva 14 Väittämiä kuvailevat hymynaamat kyselykaavakkeessa.

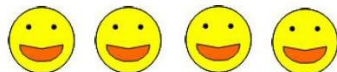
10.3 Positiivinen ilmapiiri tukee voimaantumisen mahdollisuutta

Osallistujien vastaukset tukevat ohjaajien havaintoja positiivisesta ilmapiiristä nukkepajan aikana. Siitosen (1999) voimaantumisteorian mukaan sosiaalisissa tilanteissa positiivinen ilmapiiri tarjoaa osallistujille mahdollisuuden voimaantumisen kokemukseen ja edelleen voimaantuminen vaikuttaa ryhmäytymiseen ja yhteisöllisyyden kehittymiseen.

Palautteen ensimmäinen kysymys oli: Mikä oli mielestäsi mukavaa nukkepajassa? Kolme vastaajista vastasi *kaikki* ja yksi vastasi *nukenrakentaminen*. Mikä oli tylsää kysymykseen, kaikki vastasivat: *ei mikään*. Kolme neljästä vastaajasta olisi myös halukas jatkamaan nukketyöskentelyä.

Hymynaamaväittämä:

Nukkepajassa oli hyvä tunnelma

10.4 Nukke ilmaisun ja mielikuvituksen kanavana ryhmässä

Havaintojeni sekä palautteen mukaan nukken rakentaminen oli tyttöjen mielestä todella mielenkiintoista. Ryhmässä havaitsin myös, että tytöt keskittyivät käsityön tekemiseen onnistuneiden ilmaisuharjoitusten jälkeen. Luultavasti ilmaisulliset harjoitukset avasivat tyttöjen mielikuvitusta nukkea kohtaan, ja näin mielikuvitus herätti suuremman motivaation työskentelyyn. Iloisessa nukkepajassa valmistetut nuket olivat visuaalisesti erittäin persoonallisia ja muistuttivat myös tekijöittensä luonteenpiirteitä. Tytöt myös keskittivät mielellään huomionsa muiden nukkeihin ja olivat kiinnostuneita niiden ”luonteista”.

Draamallisissa nukkeharjoituksissa tytöt halusivat nuketta omien nukkejensa ohella myös ohjaajien Iris- ja Jennifer-nukkeja. He valitsivat eri harjoituksiin eri nukkeja sen mukaan, miten niiden persoonat rooleihin soveltuivat.

Nukketyöskentelyssä pohdin, onko nukken kautta helpompi ilmaista itseään. Esimerkiksi olisiko maahanmuuttajien helpompi puhua suomea, kun se on nukke, joka tekee kielioppivirheet? Tyttöjen Talon ohjaaja Annukka Tuovila arveli, että kyseisessä ulospäin suuntautuneessa ryhmässä nukella ei ollut suurta vaikutusta ilmaisun kanavoinnissa. Tuovilan mukaan persoonaltaan vahvat tytöt ilmaisevat itseään mielellään muutenkin. Havaitsin kuitenkin, että nukken kautta herkkiin asioihin paneutuminen virittäytymis- ja jakamisharjoituksissa rohkaisi tyttöjä kuuntelemaan itseään. Toisinaan nukkeihin liittyvissä harjoituksissa vaikutti siltä, että osallistujat päästivät ilmoilleen jotakin henkilökohtaista todellisesta minästä ja syvistä haaveistaan.

Siitosen (1999) voimaantumisteoriassa ryhmätoiminnassa kuuntelu ja empatia vahvistavat osallistujien voimaantumista. Siitonen kirjoittaa, että yksilöiden äänistä kaikuivat heidän omat kokemuksensa. Iloisessa nukkepajassa ohjaajana koin, että yksilöiden äänet kaikuivat usein nukken kautta ja ryhmän yhteisöllisyys vahvistui sitä mukaan, kun osallistujat tutustuivat toisiinsa, toistensa nukkeihin ja antoivat toisilleen mahdollisuuden kertoa ja kuunnella.

Väittämäkysymyksillä pyrittiin saamaan tietoa nukken rakentamisen, ilmaisuharjoitusten ja nukketyöskentelyn herättämistä kokemuksista. Osallistujat arvioivat pajaa koskevia lausumia hymynaamoilla, jotka ovat kielellistettävissä likert-asteikolle

erittäin positiivinen, positiivinen, ei mielihedettä, kielteinen ja erittäin kielteinen.

Väittämät liittyen nukken rakentamiseen, ilmaisuharjoituksiin ja nukketyöskentelyyn:

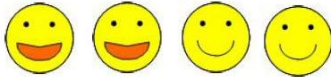
Nukken rakentaminen oli mielenkiintoista.

Harjoitusten avulla tutustuin nukkeen jo ennen kuin se oli valmis.

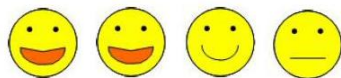
Oli kiva katsella muiden nukkeja.

Oli kiva, että muut tutustuivat minun nukkeen.

Nukella esittäminen oli helpompaa kuin näytteleminen

10.5 Voiko voimaantumiseen kysyä?

Kyselykaavakkeessa esitettiin voimaantumisen kokemuksiin liittyviä väittämiä ja kysymyksiä, pyrkien saamaan tietoa siitä, kuinka osallistujat itse arvioivat kurssin vaikutuksia. Suorien voimaantumiseen liittyvien kysymysten esittämiseen liittyi vahvasti oletus siitä, ettei henkilön itse ole helppoa arvioida voimaantumistaan.

Vastaukset osoittivat, että pintatasolla voimaantumista on helppo arvioida, sillä osallistujat vastasivat valmiisiin lauseväittämiin positiivisilla kommentteilla. Kun vastaajan olisi avoimissa vastauksissa pitänyt arvioida omaa voimaantumistaan omin sanoin, kävi vastaaminen vaikeaksi. Mahdollisesti vastaamisen vaikeus johtui vieraskielisten nuorten suomen kielen kirjoittamisen hankaluudesta, mutta kyse saattoi olla myös arvioinnin vaikeudesta tai tilanteen luomasta paineesta. Voimaantumiskysymysten ja väittämien vastausten luotettavuuden voi kyseenalaistaa kysymysten johdattelevan luonteen vuoksi. Joka tapauksessa vastaukset ovat positiivisia ja tukevat havaintojani voimaannuttavan ilmapiirin kehittymisestä ryhmässä.

Väittämät ja kysymykset liittyen suoranaisesti nukkepajan voimaannuttaviin vaikutuksiin:

Sain pajasta hyviä ideoita elämään.

Tunnen itsen vahvemerkiksi ja entistä reippaammaksi työtöksi nukkepajan ansiosta.

Kysymys: *Oliko nukkepajalla mielestäsi positiivisia vaikutuksia sinulle?* (Esim. kaverisuhteet, käsityötaitojen kehittyminen, luovuus, esiintymistaito...)

– Kaikki vastaajat vastasivat kysymykseen kyllä. Muutama oli yhdistänyt vastaukseen myös positiivisen hymynaaman. Yksi vastaaja oli kirjoittanut vastaukseen: *Kaikki noi* viitaten nuolella kysymyksen sulkeissa oleviin esimerkkeihin.

10.6 Nukkepajan voimaannuttava vaikutus

Nukkepajan voimaannuttavaa vaikutusta kyselyn vastauksiin tutustumalla, omien ja Jennin havaintojen sekä Tyttöjen Talon ohjaajan palautteen perusteella totean, että Iloisella nukkepajalla oli voimaannuttavia vaikutuksia osallistujiin. Nukkepajassa toteutuivat mm. Siitosen (1999) voimaantumisteorian elementit yhteisöllisyydestä, hyvästä ilmapiiristä ja yksilön omasta äänestä. Vaikka suurin osa tytöistä oli persoonaltaan vahvoja, ovat he kuitenkin herkässä elämänvaiheessa, jolloin oman äänen tukemisella ja omien vahvuuksien tutkimisella oli vaikutusta terveen minäkuvan rakentumisessa.

Kyselyssä oli vielä tulevaisuuteen liittyvä väittämä:

Voisin käyttää nukkea myös jatkossa Tyttöjen Talolla. – Kaksi erittäin positiivista, yksi positiivinen ja yksi en osaa sanoa hymynaama.

Minun nukella on hyvä tulevaisuus. – Kolme erittäin positiivista ja yksi positiivinen hymynaama.

Koska nukke on kuitenkin vain eloton esine, tulkitsen, että väittämän *nuken hyvä tulevaisuus* positiiviset vastaukset voisivat viitata osallistujien minäkuviin. Sielun ja tulevaisuuden nukelle antaa nukettaja, animoija, sielullistaja.

Siitosen (1999) teorian mukaan jokainen voimaantuu itse eikä kukaan voi keittää voimauttaa. Toista ihmistä voi kuitenkin tukea voimaantumisen prosessissa. Uskon, että ”eloon” herännyt nukke on tukenut tyttöjen voimaantumista toiminnan aikana. Nuket ovat tarjonneet tytöille mahdollisuuden yhteiseen ja yksilölliseen iloon. Talvisina iltoina tytöt lähtivät nukkepajasta kotiin jättäen jälkeensä naurunremakan kaiun rappukäytävään.

10.7 Osallistujien kehittämistoiveita nukkepajatoimintaan

Pajatyöskentelyn kehittämistä varten osallistujilta kerättiin kehittämisehdotuksia. Osallistujien antamat vastaukset kysymykseen ”*Olisitko halunnut tehdä vielä jotain muuta?*” tukevat havaintojani kurssin liian lyhyestä toteutuksesta. Viidellä kahden tunnin mittaisella kokoontumisella ei ollut tarpeeksi ai-

kaa syventyä nukan koristeluun eikä itse nukketyöskentelyyn valmiilla nukeilla. Vastaukset liittyvät enemmän nukan valmistukseen, mutta myös nukkeharjoittelu oli ilmiselvästi työistä hauskaa ja sitä toivottiin kurssin lopussa lisää.

Koska kurssi on kokonaisuus ilmaisun ja käsityön vuoropuhelusta, ei mistään osa-alueesta voi varastaa aikaa toiseen.

Kysymys liittyen kurssin pituuteen: *Olisitko halunnut tehdä vielä jotain muuta?*

No joo. Omalle nukelle rannekorun ja kaikkee hienoo.

Vaatteet.

Ei tuu mitään mieleen.

Ei vielä. Kiitos paljon.

11 POHDINTA

The beauty of life is to experience yourself.

- Yogi Tea –mietelause.

Iloinen Nukkepaja on ollut tutkimuksena monipuolinen syventymismahdollisuus oman ammattitaitoni kehittämisessä. Voimaantuminen on kokonaisvaltainen kokemus, jolla voi olla suurikin merkitys yksilöiden sosiaalisessa elämässä ja terveemmän minätietoisuuden kehittämisessä. Mielestäni Tyttöjen Talon ryhmässä harjoitusten sisältö ja toteutus palvelivat hyvin voimaantumisen ja yhdessä tekemisen tavoitteita. Pilottikurssina näen toteutuksen käyttökelpoisena työvälineenä. Havaintojen ja johtopäätösten avulla näen tulevaisuuden toiminnalle ja sen kehittämiselle.

Kokonaisuudessaan käsityö- ja ilmaisharjoitusten vuorovaikutus toimii erinomaisesti. Tärkeimpänä Iloisen nukkepajan sisällöissä näen kunkin kokoon-tumisen lopetuksessa olevat yhteiset kokemusten jakamisen hetket, sillä ne sulkevat ryhmän, rauhoittavat ajatukset ja antavat mahdollisuuden tulla kuul-luksi.. Kokemusten ja tunteiden jakamisen lisäksi lopputuokioissa puhuttiin myös ryhmän tuleville kokoontumiskerroille suunnitelluista sisällöistä, jotta osallistujien motivaatio ryhmään pysyi yllä. Kokemukseni ja havaintojeni perusteella voi todeta, että erityisesti jakaminen voimauttaa osallistujia sekä kasvattaa yhteisöllisyyden tunnetta. Toivon, että kokonaisuudessaan toiminnalla, hyvällä ilmapiirillä ja positiivisuudella on pilottikurssille osallistuneiden tyttöjen elämään myönteisiä vaikutuksia myös ryhmän ulkopuolella ja tulevaisuudessa.

Jatkossa Iloisen nukkepajan toteutukseen tulisi lisätä kaksi tai kolme kokoon-tumiskertaa lisää. Tällöin osallistujat saisivat vielä syvällisemmän tuntuman nukketyöskentelyyn ja aikaa voisi myös käyttää hieman enemmän nukanra-kennukseen.

Vaikka nukkepaja ei tähtää yhden isomman esityksen tekoon, voisi toimintaa esitellä ulkopuolisille esimerkiksi kokoamalla visuaalisesti kiinnostavan ja ilahduttavan näyttelyn. Osallistujien luvalla näyttely rakentuisi työskentelyn aikana otetuista valokuvista ja valmistetuista nukeista. Ryhmästä riippuen näyttelyn avajaisissa voisi tietenkin esittää lyhyitä nukkedemoja samaan tyyliin kuin nukkepajassa.

Iloinen Nukkepaja on erinomainen kurssikonsepti, jota voi tarjota myös muille asiakasryhmille. Esimerkiksi kehitysvammaisryhmissä kokonaisuus voisi olla mahdollinen toteuttaa, ottaen huomioon kuitenkin jokaisen osallistujan motoriset taidot. Kehitysvammaisryhmissä toiminnalliset ja ilmaisulliset harjoitukset suunniteltaisiin ryhmän osallistumiskykyjen mukaan. Voimaantumistavoite omien vahvuuksien, minäkäsityksen ja yhteisöllisyyden tukemisen avulla sopisi kehitysvammaisryhmille hyvin.

Vanhuksille Iloisen nukkepajan markkinointi toimisi esimerkiksi muisteluteemalla. Vanhusryhmien yhteisöllisyyttä voisi vahvistaa yhteinen tekeminen ja toistensa kulta-aikoihin tutustuminen kunkin osallistujan muistojen pohjalta.

Kunnianhimoisin tavoite nukketähtämyksen suhteen on useamman nukkepajan järjestäminen eri asiakasryhmissä yhtä aikaa. Nukkepajojen päättyessä kaikki asiakasryhmät kokoontuisivat yhteistilaisuuteen, jossa halukkaat pääsisivät esiintymään toisilleen. Tilaisuuden päätteeksi nukeista ja valokuvista järjestetty yhteisnäyttely antaisi jokaiselle osallistujalle mahdollisuuden tuoda näyttille oma yksilöllinen luovuutensa tuote suuressa yhtenäisessä kokonaisuudessa.

Voimaantumis- ja muisteluteemojen ohella nukkepajaa on mahdollista toteuttaa myös pedagogistavoitteisena. Kurssirakenne ja tavoitteet on mahdollista suunnitella esimerkiksi erilaisten globaalikasvatukseen liittyvien teemojen ympärille. Mielenkiintoista olisi nukan ja soveltavan draaman avulla käsitellä esimerkiksi ympäristön- ja eläintensuojelua, kulttuurien kohtaamista ja ihmisoikeuskysymyksiä. Globaalikasvatuksessa nukan ei tarvitsisi tietenkään olla osallistujan omakuva vaan kukin voisi valita itselleen roolin johon pyrkii toiminnan aikana samaistumaan. Roolin avulla tutustuminen ihmisten erilaisiin oloihin ympäri maailmaa saisi aikaan empatian kokemuksen ja avartaisi näin osallistujien maailmankatsomusta. Eläinten oikeuksiin ja ympäristön suojeleluun liittyvissä pajoissa olisi mahdollista saada tuntuma eläinten maailmaan valitsemalla teeman mukainen eläimen rooli.

Iloisen nukkepajan suunnittelu, toteutus ja jäsentäminen raportiksi on ollut prosessi, jonka aikana olen ymmärtänyt, oppinut, lukenut ja jäsentänyt omaa työskentelyäni ja sen tarkoitusta. Tyttöjen Talolla toteutetun kurssin pohjalta on hyvä lähteä viemään hyväksi havaittua ja vaikuttavaa työtapaa eteenpäin. Muutaman kerran raporttia kirjoittaessani olen kuitenkin kyseenalaistanut sen hyödyllisyyden: Mitä virkaa osaamisellani on tässä yhteiskunnassa? Ohjaustoiminnan koulutusohjelma lakkaa pian olemasta. Eikö kulttuurialan hyvin-

vointiosaamisella ole paikkaa työelämässä? Olisiko käytetty energia kannattanut suunnatta esimerkiksi sairaanhoitaja- tai sosionomiopintoihin? Vai kenties käsityön opettajaksi?

Laitan silmät kiinni ja kuuntelen. Kuulen tyttöjen naurun ja näen heidän ilosta kurtistuneet silmäkulmat. Kuvittelen tulevat asiakasryhmäni. Näen, kuinka heidän oma luovuuteensa pääsee valloilleen. Nauru keventää oloa ja vähentää olemisen vakavuutta. Avaan silmät ja olen varma.

LÄHTEET

KIRJALLISUUSLÄHTEET

Airaksinen, T. & Vilka, H. 2004. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Anttila, P. 1993. Käsityön ja muotoilun teoreettiset perusteet. Porvoo: WSOY

Astell-Burt, C. 2001. I am the story - the art of puppetry in education and therapy. Guernsey, G.B: The Gurnsey Press Co. Ltd.

Baric, M. 1980. Nukke lapsen ystävänä. MLL Kunnallispaino.

Baric, M & Aalto, A. 2002. Haltioitumisen hetkiä. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Blatner, A. 1996. Toiminnalliset menetelmät terapiassa ja koulutuksessa. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Eischer, H. & Tuppurainen, J. 2008. Tyttöjen Talo on kuin avoin koti. Setlementtinuorten liitto Ry.

Heikkilä, T., Paloheimo, L. & Taipale, I. 2000. Mieli ja Taide. Vantaa: Printway Oy.

Helgesen, A. 2009. Nukketekniikat. Teoksessa Peltonen, L. & Tawast, M. (toim.) Nukketeatteria suomalaisilla näyttämöillä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy .

Hentinen, H., Mantere, M. & Rankanen, M. 2007. Taideterapian perusteet. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja Kirjoita. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Karppinen, S.1999. Käsityö taitona, tunteena ja ajattelun heräämisena. Teoksessa Humalajärvi, M. & Seilo, M. (toim.) Käsityö kosketta Käsityön taiteen perusopetus. Helsinki: Suomen Kuntaliitto. 19-27.

Karppinen, S. 2005. "Mitä taide tekee käsityössä?": Käsityötaiteen perusopetuksen käsitteellinen analyysi. Helsinki: Yliopistopaino.

Karppinen, S., Ruokonen, I. & Uusikylä, K. 2008. Nuoret ja Taide. - ilolla ja innolla, uhmalla ja uholla-. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab.

Kopakkala, A. 2005. Jacob Morenon psykodraama. Teoksessa Janhunen, T. & Sura, S. 2005. Miten käytän Toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. Tampere: Resurssi.

Lindqvist, M. 1992. Unelma rohkeasta elämästä - Ryhmämatkoja luovuuteen. Keuruu: Kustannusosakeyhtiö Otavan painolaitokset.

Lintunen, M. 2009. Itsenäinen taidemuoto – suomalaisen nukketeatterin juurilla. Teoksessa Peltonen, L. & Tawast, M. (toim.) Nukketeatteria suomalaisilla näyttämöillä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Niemistö, R. 2008. Spontaaniudesta luovuuteen, olemisesta ilmaisuun. Teoksessa Aitolehti & Silvola (toim.) Suhteiden näyttämöt näkökulmia psykodraamaan. Helsinki: Oy Kustannus Duodecim.

Niiniluoto, I. 1999. Käsityö, kuvittelu ja ymmärtäminen. Teoksessa Humalajärvi, M. & Seilo, M. (toim.) Käsityö kosketta Käsityön taiteen perusopetus. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.

Novitsky, N. 1989. Kuntouttava sosiodraama. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Nykysuomen sanakirja. 2002. Juva: Bookwell Oy.

Piispanen, R. 2003. Kohtaamisen iloa. Helsinki: Kirja kerrallaan.

Peltonen, L. & Tawast, M. 2009. Nukketeatteria suomalaisilla näyttämöillä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Pyysalo, K. 2001. Kaikenmaailman Kasperit. Tampere: Nukke- ja pukumuseo, Hatanpään kartano.

Räisä, H. 2009. Nasty Puppet: nukketeatteritekniikoita. Helsinki: Johnny Kniiga Kustannus.

Salakari, H. 2007. Taitojen opetus. Saarijärvi: Saarijärven Offset.

Siitonen, J. 1999. Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulu University Library.

Sirén, E. & Tawast, M. 2009. Nukketeatterin murros 1970- ja 1980-luvuilla. Teoksessa Peltonen, L. & Tawast, M. (toim.) Nukketeatteria suomalaisilla näyttämöillä. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy .

Turunen, J. 2012. Sanojen valo. Kirjoittamalla voimaantuminen itsenäisesti ja ryhmässä. Hämeenlinna: HAMK

Vahala, H-M. 2003. Elämän kevät - luovuuden kautta kasvuun. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Virtanen, M. 2004. Avain monikulttuuriseen Suomeen. Saarijärvi: Gummerus kirjapaino Oy.

Vuorinen, I. 2004. Tuhat tapaa opettaa. Vammala: Vammalan kirjapaino.

HAASTATTELU

Tuovila, Annukka 2011. Haastattelu toteutettiin Tampereen Tyttöjen Talolla 28.11.2011.

INTERNETLÄHTEET

Hämeen ammattikorkeakoulu HAMK n.d. HAMK:in verkkosivut http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/Oskari/Ohjaustoiminta/opintojen_lopu_ssa/opinnaytetyo/opinnaytetyo_AMKissa 1.4.2012.

Agricola-opisto n.d. Agricola-opiston verkkosivut 12.4.1012. <http://www.kkagricola.fi/nukketeatterin-ammattilainenAgricola>

Morenolainen psykodraaman kouluttajayhdistys (Mopsi) ry. n.d. Morenolaisen psykodraaman kouluttajayhdistys (Mopsi) ry:n verkkosivut 13.4.2012. <http://www.mopsi.org/>

Suomen Psykodraamayhdistys ry. n.d. Suomen psykodraamayhdistyksen verkkosivut 13.4.2012. <http://www.suomenpsykodraamayhdistys.fi/>

Suomen setlementtiliito n.d. Suomen setlementtiliiton verkkosivut. 29.4.2012. <http://www.setlementti.fi/tyttotyto/tyttojen-talo/>

Tampereen Tyttöjen Talo n.d. Tampereen Tyttöjen Talon verkkosivut. 28.4.2012. <http://www.tytto.fi/>

Ylen kulttuuriuutiset n.d. Ylen verkkosivut 12.4.2012. http://yle.fi/uutiset/kulttuuri/2010/05/turun_nukketeatteri-_ja_sirkusalan_koulutus_saattaa_sittenkin_jatkua_1701527.html

TODISTUS

Hanna Meriläinen on osallistunut 15.2- 28.3.2012 Tampereen Tyttöjen Talolla järjestettyyn monikulttuuriseen Iloisen nukkepajan suunnitteluun sekä toteutukseen yhdessä Jenni Pellikan (sosionomi AMK/nukketeatteri opiskelija) kanssa. Kokonaisuus oli osa Hannan artemoni AMK opintoihin kuuluvaa toiminnallista oppinäytetyötä.

Ryhmän yleistavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa voimauttava nukketyöpajamalli, jota voitaisiin jatkossa hyödyntää myös erityyppisille asiakasryhmille.

Tyttöjen Talolla toteutetun ryhmän lähtökohtana oli huomioida asiakasryhmän tarpeet yhdistelemällä käsillä tekemistä ja toiminnallisia harjoituksia.

Ryhmään osallistui kuusi 12- 18-vuotiasta tyttöä, heistä viisi oli maahanmuuttajataustaista.

Hannan ohjaustoiminnan taidot olivat vahvat ja ammatilliset. Hanna toimii ohjaajana ryhmäläisiä kunnioittaen ja huomio kaikki tasa-arvoisesti innostavalla ja kannustavalla työtteellä. Hannan rauhallinen työskentelytapa toi turvallisen ilmapiirin ryhmään. Hän osasi soveltaa joustavasti etukäteen tehtyä ryhmäsuunnitelmaa tilanteen vaatimalla tavalla.

Hannalla oli kykyä tarttua rohkeasti ja sensitiivisesti ryhmässä esiin nousseisiin arkoihin, henkilökohtaisiin aiheisiin sekä teemoihin.

Hanna huomioi ohjaustoiminnassa ryhmäläisten erilaiset kielelliset valmiudet ja ilmaisi itseään selkeästi.

Käsinukke menetelmä oli Hannalle luonteva työväline ja sen käyttö toimi tässä ryhmässä. Kokonaisuudessaan ryhmän tavoitteet toteutuivat ja ryhmä oli voimauttava kokonaisuus.

Tampere 29.3.2012

Annukka Tuovila

Hei sinä valovoimainen nuori nukketaitelija;

vastaa pieneen kyselyyn.

Osallistumisestasi on iso apu Killen ja Jennin opinnoissa ja tulevissa projekteissa.
Tutkimme vastauksia nimettöminä nukkepajaan liittyvissä raporteissa.

1. Mikä oli mielestäsi mukavaa nukkepajassa?
2. Mikä oli tylsää?
3. Haluaisitko jatkaa nukkeharjoituksia?
4. Oletko samaa vai eri mieltä?

Piirrä lauseiden perään niitä parhaiten kuvaava hymiö.

- Nukkepajassa oli hyvä tunnelma.
 - Nukella esittäminen oli helpompaa kuin näytteleminen.
 - Sain pajasta hyviä ideoita elämään.
 - Nuken rakentaminen oli mielenkiintoista.
 - Harjoitusten avulla tutustuin nukkeen jo ennen kuin se oli valmis.
 - Oli kiva katsella muiden nukkeja.
 - Oli kiva, että muut tutustuivat minun nukkeen.
 - Tunnen itseni vahvemaksi ja entistä reippaammaksi tytöksi nukkepajan ansiosta.
 - Minun nukella on hyvä tulevaisuus.
 - Voisin käyttää nukkea myös jatkossa Tyttöjen Talolla.
5. Oliko nukkepajalla mielestäsi positiivisia vaikutuksia sinulle?
(Esim. kaverisuhteet, käsityötaitojen kehittyminen, luovuus, esiintymistaito..)
 6. Olisitko halunnut tehdä vielä jotain muuta?
 7. Palautetta ohjaajille:

Kiitos osallistumisesta ja mukavaa kevättä,
Kille ja Jenni

Nukkepaja 4, Tyttöjen Talo. Ihmissuhdedraamalaput.

Osallistujat jakautuvat pareihin. Parit saavat kohtauslaput, joissa on jokin ”konflikti” ratkaistavana. Kohtauksia improvisoidaan ja mietitään yhdessä.

Kotiintuloaika

Tyttö haluaa lähteä illalla ulos kavereiden kanssa. Äiti on huolissaan ja sanoo, että kotiin on tultava klo. 10. Tyttö haluaisi olla pidempään...

Kännykkä maassa

Kaverukset kulkevat kadulla ja löytävät hienon kännykän. Mitä tehdään?

Yksin pihalla

Tyttö näkee että koulun pihalla istuu uusi oppilas ja näyttää surulliselta. Mitä voisi tapahtua?

Harmi

Tyttö näkee että kaveria kiusataan pihalla. Mitä on tapahtunut. Mitä voitaisiin tehdä?

Nukkepaja 5, Tyttöjen Talo 21.3.2012

Keskeneräiset tarinat

Kahden ja kolmen hengen ryhmät saavat keskeneräiset tarinat. He täyttävät tarinasta avoimet kohdat ja keksivät sille lopun. Tarinoiden alku luetaan yleisölle ja sen jälkeen esitetään nukeilla alusta loppuun. Yleisön kanssa keskustellaan loppuratkaisusta. Oliko se oikea? Voisiko tapahtua jotain muuta? Jos tulee hyviä ehdotuksia, pyydetään näyttölemään uudestaan tai otetaan uusi näyttelijä lavalle esittämään oman ajatuksensa loppuratkaisusta.

Netissä 2:n hengen ryhmä

Olipa kerran nuori tyttö nimeltä _____. Hän vietti paljon aikaa netissä chattailemalla. Kerran hänen kanssaan alkoi chattailla kivan olinen poika. Viikkokausia he keskustelivat _____ ja _____. Yhtenä päivänä poika ehdotti tapaamista_____...

Kouluun 2:n hengen ryhmä.

_____ sai viime keväänä päästötodistuksen Siilikylän peruskoulusta. Vihdoinkin ysiluokka oli ohi. Edellisenä keväänä _____ haki toiveikkaana Siilikylän ammatikouluun _____ linjalle. Kesäkuussa tullessa kirjeessä kerrottiin, että _____aa ei ole valittu, koska hänen keskiarvo oli liian matala. _____n paras kaveri _____ sai kyllä haluamansa opiskelupaikan. Samoin kaikki muutkin kaverit. Kesällä asia ei harmittanut, koska oli paljon aikaa käydä uimassa ja hengaila muiden kavereiden kanssa. Elokuussa _____ ja kaikki muut kaverit alkoivat opiskella uusissa kouluissa. _____lla ei ollut mitään tekemistä, eikä hengailukavereitakaan. Tuntui vähän kurjalta....

Kauheasti tekemistä 2:n hengen ryhmä

_____ on reipas ja sosiaalinen kasiluokkalainen. _____ harrastaa maanantaisin _____,tiistaisin ja keski- viikkoisin _____, ja viikonloppuisin _____. Lisäksi _____ jakaa mainoksia joka toinen ilta, jotta saisi säästettyä _____varten. Syksy meni ihan kivasti vaikka välillä vähän väsytti. Eilen biologian tunnilla _____nukahti pulpettiin. Opettaja huomasi sen ja otti hänet tunnin jälkeen puhutteluun. Puhuttelussa opettaja kyseli kaikenlaista.....

Uusi harrastus 3:n hengen ryhmä. yksi esittää päähenkilöä, muut sivurooleja.

_____ oli mukava ___vuotias tyttö. Hän halusi alkaa harrastamaan jotain uutta harrastusta. _____ ilmoittautui afrikkalaisen tanssin kurssille. Ryhmässä oli ihan kiva ohjaaja, joka toivotti hänet tervetulleeksi. Paikalla oli myös ainakin kymmenen muuta tanssijaa. Tunnilla tanssiminen oli tosi hankalaa. _____ ei meinannut pysyä mukana rytmissä ja sekosi askeleissa. _____aa hävetti, koska kaikki muut näyttivät tanssivan tosi hyvin. Hän ei halunnut mennä tanssiryhmään enää ikinä.

Seuraavaksi _____ meni kokkikurssille. Siellä oli tosi hauskaa. Muiden kurssilaisten kanssa oli hauskaa kokkailla ja _____ sai tehtäväkseen valmistaa tomaattikeiton. Kun ryhdyttiin syömään muut osallistujat joutuivat sylkemään keiton pois. _____oli laittanut siihen varmaan vahingossa todellakin liikaa suolaa. _____aa harmitti, eikä hän kehdannut tulla kokkikurssille uudestaan.

_____käveli pitkin kauppakatua masentuneena. - Mitä mä voisin tehdä, miksei mikään onnistu? hän mutisi ääneen...

Tampereen Tyttöjentalo / Iloinen Nukkepaja 15.2 – 21.3.2012

Valokuvauslupa

Hei.

Olemme Hanna Meriläinen ja Jenni Pellikka. Hanna opiskelee Hämeen AMK:ssa ohjaustoimintaa ja Jenni Pieksämäellä Acricola-opistossa nukketeatteria, nukketeatterikasvatusta.

Toteutamme opinnäytteinämme iloisen nukkepajan Tampereen Tyttöjen talolla, johon lapsenne osallistuu. Opinnäytteidemme tavoitteena on suunnitella ja toteuttaa toimiva ohjauskokonaisuus sisältäen nukkenrakennusta ja ilmaisuharjoituksia.

Opinnäytetöiden raportointia tukemaan dokumentoimme toteutusta valokuvaamalla. Valokuvia tullaan käyttämään ainoastaan kirjallisissa raporteissamme.

Pyydämme lupaa lapsenne valokuvaamiseen. Olkaa hyvä ja täyttäkää lomakkeeseen lapsenne nimi ja valitkaa mieleisenne vaihtoehto.

Lapsen nimi _____

Lastani saa valokuvata ja kuvia saa käyttää opinnäytetöiden raporteissa. _____

Lastani saa valokuvata siten ettei häntä voi tunnistaa kuvista. _____

Lastani ei saa valokuvata. _____

Aika _____

Allekirjoitus _____

Kiittäen ja iloista kevättä toivottaen,

Hanna Meriläinen (Kille) ja Jenni Pellikka